

batco, non erant egressi à servitute, propter legitimam causam, egrediebantur in Jubilæo. Tunc enim non poterant amplius detineri. Tertium erat peculiarè Jubilæo. Nam in solo Jubilæo, non autem in sabbatico, redibant possessiones venditæ vel alienatæ ad suos pristinos dominos. Nota: Quando quis vendebat agrum aut vineam, eo carius vendebat, quò magis distabat annus jubilæus, et eò vilis, quò magis appropinquabat. Lev. 25, v. 14 et seq.

Quæres 1ª quare Deus instituit hujusmodi Jubilæum? Resp.: Ob has causas: 1^a Ut consuleret pauperibus, ne illi perpetuò excluderentur à bonis et hereditate paternâ, sed liberati ab omnibus debitis et ære alieno, redirent ad suas possessiones. 2^a Ut annus sabbaticus et Jubilæus serviret chronologicè. Nam sicut apud Grecos annus dividebatur, censabantur, et computabantur secundum olympiadas, et apud Romanos secundum lustra; ita apud Judæos secundum annos sabbaticos et Jubilæos. 3^a Ut Jubilæus Hebræorum esset typus sue figura Jubilæi christianorum, in quo per Christum liberamur ab omni servitute diaboli, et asserimus in perfectam libertatem filiorum Dei.

Quæres 2^a an etiam christiani in novo Testamento habeant annum Jubilæum ad imitationem Hebræorum? Resp.: Habent, nam Bonifacius VIII instituit Jubilæum anno Christi 1500, et simul ordinavit, ut anno centesimo renovarentur. Postea Clemens VI instituit Jubilæum anno Christi 1550, et ordinavit, ut anno quinquagesimo renovarentur. Postremò, Sixtus IV reduxit illum ad annum vigesimum quintum. Legantur auctores, qui ex professo de Jubilæo disputarunt.

De ratione et tonsione capitis ac barbe. — De hac re varie exstant leges ceremoniales. Prima pro Nazareis, qui toto tempore voti, sui separationis, nec radebantur, nec tondebantur, sed alebant comam usque ad completum tempus separationis. Et tunc radebantur, et coma ipsorum comburebatur. (Vide sup. cap. 10, n. 5.) Secunda pro Levitis, qui quando initiabantur ministerio levitico, debebant radere omnes pilos carnis suæ. (Vide sup. cap. 7, q. 5.) Tertia pro prophetis qui idem tenebantur facere, sed ob aliam causam quam Levitæ; sup. cap. 7, q. 5. Quarta pro sacerdotibus, Ezech. 44, v. 20: *Caput autem suum non radent, neque comam nutrient; sed tondentis attendent capita sua.* Quinta pro reliquis Judæis in communi. Lev. 19, v. 27: *Neque in rotundum attondebitis comam; nec radebitis barbam.* Ubi duplex prohibitio comprehenditur, una: *Non attondebitis comam in rotundum*, id est, non imitabimini Ægyptios et alios Gentiles, qui id facere soliti sunt, ut patet Jerem. 9, v. 26; et cap. 25, v. 25; et cap. 49, v. 32.

Nota: Ægyptii et alii Gentiles putabant suos deos figurâ rotundâ utpote omnium capacissimâ et perfectissimâ, præ cæteris delectari. Ideoque in illorum gratiam, capita sua in rotundum attondebant. Imò, etiam templa rotunda suis diis edificabant, ut Numa Pompilius, Veste; Augustus Cæsar, omnibus univ-

sim diis; alii, aliis specialim. Igitur Judæi, non similes essent Gentilibus, prohibiti sunt sectari hanc superstitionem.

Alterâ prohibitio est: *Non radebitis barbam.* Nota: Hæc duo distincta sunt, radere barbam, et tondere barbam. Ratio fit per novaculum; tonsio per forficem. Ratione tota barba usque ad cutem excinditur; tonsione, decuratur, et in decentem formam redigitur. Voluit igitur Deus Hebræos non excindere suas barbas usque ad cutem, sed eas retinere, ut etiam in vultu quandam virilitatis et sapientie formam ferre viderentur. Nam barba virilitatis ac virtutis insignis est.

Quæres 1^a an omnes Hebræi hæc lege fuerint obligati? Resp.: Excipiebantur et Levitæ et leprosi, qui in legali purificatione, ut suprâ dixi, omnes corporis pilos radere jubebantur.

Quæres 2^a an hæc lex pertinet etiam ad christianos? Resp.: Non pertinet; quia cum sit ceremonialis, abrogata est. Undè liberum est christianis, vel radere barbam, vel tondere, vel integram relinquere. Si tamen alicubi consuetudo invaluit radendi, vel tondendi, servari potest.

De certo usu vestium. — De vestibus pontificum et sacerdotum dictum est cap. 7, q. 5. De populi vestitu exstat preceptum. Num. 15, v. 58-59: *Loquere filiis Israel, et dices ad eos, ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas; quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, etc.* Illic tria insinuatur, primò quòd Judæi debeuerint in extremitate vestium seu palliorum gestare fimbrias. Hoc etiam fecit Christus, ut patet Lucæ 8, v. 44, ubi mulier hæmorrhœissa legitur teligisse fimbriam vestimenti Christi, et continuo sanata esse; 2° quòd super has fimbrias circumcirca debeuerint inducere et extendere filum, vel tæniam; seu vittam hyacinthinam ut hoc signo à Gentilibus distinguerentur; 3° quòd gestando et videndo hujusmodi fimbrias, debeuerint esse memores mandatorum Dei. Refert Hieron., in cap. 25 Matth., Judæos solitos esse acutissimas spinas inserere suis fimbriis, ut ambulantes, per carum puncturam, divinæ legis recordarentur. Utinam christiani sint tam solliciti circa memoriam mandatorum Dei!

CAPUT XVII.

DE REGIBUS VETERIS TESTAMENTI.

Hæctenus actum est de iis quæ spectant ad Synagoga et regimen ecclesiasticum veteris Testamenti. Nunc agendum de iis quæ concernunt regimen et politiam temporalem. Ac primò de iudicibus et regibus, qui in regimine temporali præfuerunt. De quibus hæc breviter discutienda sunt: 1ª Quæ fuerit differentia inter reges et iudices? 2ª Qui et quot fuerint iudices? 3ª Qui et quot fuerint reges? 4ª Qui fuerint boi, et qui mali reges? 5ª Quomodò creati fuerint reges? 6ª Quomodò inaugurati? 7ª Quomodò uncti? 8ª Quod fuerit officium regum? 9ª Quod jus in subditos? 10^a An potuerint habere plures uxores? 11^a An magnas

divitias? 12^a An copiosum equitatum? 13ª Quales fuerint ipsorum consilarii? 14ª Quid ex his omnibus disecere debeant reges et principes christiani?

QUESTIO PRIMA. — *Quæ fuerit differentia inter reges et iudices?* — Respublica Hebræorum ab exordio sui usque ad captivitem Babylonicam, variis modis fuit gubernata. 1^a Per Moysen in deserto. 2ª Per Josue in ingressu et divisione Terræ promissionis. 3ª Per iudices post divisionem terræ, usque ad Samuelem. 4ª Per reges, usque ad captivitem Babylonicam. Nunc questio est, quæ fuerit differentia inter iudices et reges? Resp.: Fuit triplex potissimum differentia. Primò, iudices erant principes populi, qui extraordinariè et necessitate à Deo suscitabantur, eo fine, ut populum à servitute et de manu hostium liberarent. Undè et salvatores dicti sunt. Judic. 2, v. 16: *Suscitavit Dominus iudices, qui liberarent eos de sustantium manibus.* Et cap. 5, v. 9: *Clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos.* Et 2 Esdræ 9, v. 27.... *Deiisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.* Tametsi enim Deus fuerit primarius populi Salvator, 1 Reg. 14, v. 39, tamen iudices erant secundarii et subordinati, ut notat Aug. q. 18, super Judices. At verò reges, ut plurimum non excitabantur à Deo extraordinariè; sed multi, vel juro successione, vel electione, vel per vim et tyrannidem regnum occupabant, ut questione 5 videbimus. Nec eo duntaxat fine, ut liberarent populum à servitute hostium, sed ut illum, sive pacis, sive belli tempore, gubernarent. Secundo, iudices non succedebant sibi invicem immediatè, sed post intervallum temporis. Nam quando unus iudex, qui liberaverat populum ab unâ servitute, moriebatur, non succedebat alius, nisi populus, propter nova peccata, novâ servitute oppressus, peteret novum à Deo salvatorem, Judic. 5, v. 9, et cap. 4, v. 5. Undè fiebat aliquandò, ut per multos annos nullus omnimò esset iudex, v. g., post mortem Othonielis, qui fuit primus iudex, inter eos quorum fit mentio in libro Judicum, transierunt 18 anni antequam Aod, secundus iudex, à Deo suscitaretur. Nam populus nonnisi post tot annos afflictionis petivit à Deo liberari, Judic. 5, v. 14. At, mortuo uno rege, mox alius succedebat. Nam reges, ut dixi, non tantum belli et servitutis, sed etiam pacis tempore, gubernabant populum. Cerè Salomon 40 annis in summâ pace gubernavit; undè et rex pacificus appellatus est, 1 Paralip. 22, v. 9. Tertio, tempore iudicum, non tam ipsi iudices, quam Deus qui eos suscitabat, dicebantur regere populum. At tempore regum, reges ipsi censabantur gubernare. Nam cum populus, tempore Samueles, qui tunc erat iudex, non amplius vellet habere iudices, sed reges, dixit Dominus Samueli: *Non enim te obsecrant, sed me, ne regem super eos* (1 Reg. 8, v. 7); et Samuel populo: *Vos autem hodie projecistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris.* (Ibid. cap. 10, v. 19.) Et iterum: *Dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis; cum Dominus Deus vester regnaret in vobis.* (Cap. 22, v. 12.) Ex quibus testimoniis constat, Deum re-

gnasse tempore iudicum; reges, tempore regum; et Judæos idèo fuisse reprehensos, quòd non amplius vellet à Deo per iudices, sed à regibus, more gentilium, gubernari. Quò etiam spectat illud Judic. 7, v. 18: *Quando personerit tuba in manu meâ* (inquit Gedeon, iudex), *vos quoque per castrorum circuitum clangite et conclamate: Domino et Gedeoni!* Et ibid., v. 20: *Clamaveruntque: Gladius Domini et Gedeonis!* ubi Deo tribuitur primarium officium, iudici secundarium.

QUESTIO II. — *Qui et quot fuerint iudices Hebræorum?* — In libro Judicum nomenclatur hi: Othoniel, ex tribu Judâ; Aod, ex tribu Benjamin; Sangar, filius Anath; Debhora, prophetissa, uxor Lapidoth; Barac, filius Abinoem; Gedeon, ex tribu Manasse; Abimelech, filius Gedeonis; Thola, ex tribu Issachar; Jair, Galaadites; Jephthæ, Abesan, Bethleemites; Abialon, Zabulonites; Abdon, Pharaathonites; Sanson, filius Manne, de tribu Dan. Hos secuti sunt Heli et Samuel, de quibus lib. 1 Regum.

Othoniel liberavit Israelitas de manu Chusan, regis Syriæ; Aod, de manu Eglon, regis Moabitarum; Sangar, de manu Philistinorum; Debhora et Barac (qui simul iudicârunt), de manu Jabin, regis Chanaan; Gedeon, de manu Madianitarum et Amalecitarum; Jephthæ defendit illos contra Ammonitas; Sanson contra Philistæos, Abimelech non tam fuit iudex, quam tyrannus, quia vi principatum invasit, interfectis septuaginta fratribus suis, excepto Joatham, qui solus evasit. Thola, Jair, Abesan, Abialon, Abdon, fuerunt quidem iudices; sed à quibus hostibus defenderint Israeliam, non constat ex libro Judicum.

De plerisque narratur aliquid speciale in lib. Jud. De Aod: *Utrique manu pro dextera utebatur*, cap. 5, v. 15. De Sangar: *Percussit de Philistinis sexcentos viros vomere*, cap. 5, v. 31. De Jair: *Habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, et principes triginta civitatum*, cap. 10, v. 4. De Abesan: *Habuit triginta filios et totidem filias*, cap. 12, v. 9. De Abdon: *Habuit quadraginta filios, et triginta ex eis nepotes*, cap. 12, vers. 14. Plura de Gedeone, Jephthæ et Sansone; et quidem de Gedeone hæc potissimum: Ab Angelo vocatus, ut liberaret populum de manu Madianitarum, petivit duo miracula pro confirmatione sue vocationis: unum, ut, posito vellere in sicca arca, ros matutinus madefaceret vellus, et non aream; alterum, ut madefaceret aream, et non vellus: utrumque factum. Antè pugnam obtulit Deo sacrificium, igne de petra miraculose erumpente, et sacrificium consumente. Destruxit aram Baal, et edificavit altare Domino. Ex omni populo assumpsit trecentos tantum viros pro bello contra Madianitas. Ex alteris sonavit, et somni interpretatione intellexit se fore victorem. Mox ipse, et trecenti viri cum eo creperunt buccinis clangere, et confringere lagenas in circuitu castrorum hostilium, clamantes: *Gladius Domini et Gedeonis!* Hostes territi sulitiquò fugerunt, et plerique propriis gladiis perierunt; reliqui à Gedeone fugati et interfecti sunt, Judic., cap. 6, et deobus seq. De Jephthæ seq.: *Fuit filius meretricis; eiecit est à fratribus tanquam*

spurius, et habitavit in terra Tob. Indè revocatus à Galaditis, ut pro ipsis pugnet contra Ammonitas, consensit eà lege, si, devictis Ammonitis, facerent illum populi principem. Iturus ergo contra Ammonitas, fecit votum Deo. (De quo voto sup. cap. 16.) Feliciter pugnavit, Judicium cap. 14, per totum. De Samsonè hæc: Natus fuit ex sterili matre, sicut angelus futurum prædixerat. Vinum et siceram non bibit, erit enim Nazareus. Snis manibus leonem dilaceravit. In Aselone percussit centenas viros. Cœpit tracentas vulpes, et figuratad caudas earum facibus, combussit segetes Philistinorum. Dirupit vineola, quibus erat ligatus. Arripiens mandibulam asini, interfecit in eâ mille viros. Sitiens bibit aquam miraculosè egredientem ex dente maxillæ. Apprehendit ambas porte fores cum positibus snis et serâ, et impositas humeris suis portavit ad vericem montis. Significavit Dalila meretrici, in quo haberet vires suas. Ablatis viribus, et effossis oculis, catenis vincens est à Philistæis, et in carcerem positus. Indè in locum conviviæ ductus, ut ludibrio afficeretur. Tunc, invocato Domino, recepti vires, et apprehendit columnas domûs conviviæ, et sic tota domus corruit; et ejus lapsus et ipse, et tria milia Philistinorum perierunt. (Judic. 15, v. 14 et seq.)

Quidam ex supradictis iudicibus commendantur in Scripturâ, tanquam sancti, et nonniam Barac, Gedeon, Jephte, Samson. (Hebr. 11, v. 32.) Ex quo sequitur, falsum esse, quod aliqui Calvinistæ asserunt, spurios sine illegitimè natos salvari non posse. Nam Jephte fuit spurius; et tamen, teste Apostolo, salvatus est. Aliqui etiam miraculosè vel nati sunt, ut Samson ex sterili matre; vel vocati, ut Gedeon; vel victoriam consecuti, ut plerique omnes.

Quæstio III. — *Qui et quot fuerint reges Hebræorum?* — Ante divisionem regni, fuerunt hi tres: Saül, David, Salomon. Post Salomonem, secuta est divisio regni, et ex uno, duo facta sunt: alterum Juda, quod continebat duas tribus, Juda et Benjamin; alterum Israel, quod reliqua tribus complectebatur. Et quidem reges Juda habitabant in Jerusalem; reges Israel, primò in Sichem, deindè in Thersâ, postremò in Samariâ.

Reges Juda fuerunt hi: — 1. Roboam, filius Salomonis. — 2. Abia, filius Roboam. — 5. Asa, filius Abiæ. — 4. Josaphat, filius Asæ. — 5. Joram, filius Josaphat. — 6. Ochozias, filius Joram. — 7. Athalia, mater Ochozias, uxor Joram. — 8. Joas, filius Ochozias. — 9. Amasias, filius Joas. — 10. Azarias, seu Ozias, filius Amasias. — 11. Joathan, filius Azarias. — 12. Achaz, filius Joathan. — 15. Ezechias, filius Achaz. — 14. Manasses, filius Ezechias. — 15. Amon, filius Manassis. — 16. Josias, filius Amon. — 17. Joachaz, filius Josias. — 18. Joakim, seu Eliacim, filius Josias. — 19. Joachin, seu Jechonias, filius Joakim. — 20. Sedecias, seu Mathanias, patruus Joachin.

Reges Israel fuerunt hi: — 1. Jeroboam, filius Nabat, Ephraëus. — 2. Nadab, filius Jeroboam. — 5. Baasa, filius Abiæ, de domo Issachar. — 4. Ela, filius Baasæ. — 5. Zambri, filius Elæ. — 6. Amri. — 7.

Achab, filius Amri. — 8. Ochozias, filius Achab. — 9. Joram, frater Ochozias. — 10. Jehu, filius Josaphat, filii Namsi. — 11. Joachaz, filius Jehu. — 12. Joas, filius Joachaz. — 15. Jeroboam, filius Joas. — 14. Zacharias, filius Jeroboam. — 15. Sellum, filius Jabs. — 16. Manahem, filius Gadi. — 17. Phaceia, filius Manahem. — 18. Phacee, filius Romelie. — 19. Osce, filius Ela.

Hæc triplex differentia notanda est inter reges Juda et Israel. Prima, quòd omnes reges Juda fuerint ex eadem tribu, nempe ex tribu Juda; et omnes ex familia David (excipio Athalia, que habuit quidem maritum ex familia David, nempe Joram regem, sed ipsa fuit filia Achab filii Amri). At reges Israel fuerunt ex diversis tribubus et familiis. Altera, quòd reges Juda, si non omnes, saltem multi manserint in cultu veri Dei. At reges Israel, nullo excepto, fuerunt omnes idololatriæ; etiam Jehu. (4 Reg. 10, v. 29.) Tertia, quòd reges Juda, ut plurimum, jure successione, pervenerint ad regnum. At reges Israel variis titulis ac modis, ut quest. 5 explicandum est.

Quæstio IV. — *Qui fuerint boni, et qui mali Hebræorum reges?* — Ratio dubitandi sumitur ex Scripturâ, quæ uno loco asserit, tres tantum fuisse bonos, ut Eccli. 49, v. 5: *Præter David, et Ezechiam, et Josiam, omnes peccatum commiserunt.* At alibi significat, etiam alios fuisse bonos, ut Asam, Josaphat, Joam, Amasiam, Azariam, et Joathan. Nam in gestis singulorum ponit hæc laudem: *Fecit rectum in conspectu Domini, ut patet 5 Reg. 15, v. 14, et cap. 22, v. 45; et 4 Reg. 12, v. 2, et cap. 14, v. 5, et cap. 15, v. 5.*

Hæc difficultas sic solvitur: Hi sex posteriores fuerunt quidem boni, sed non zelosi in religione et cultu Dei. Et idè laudantur quidem, quòd fecerint rectum in conspectu Domini; sed simul reprehenduntur, quòd excelsa non abstulerint, neque impederint cultum idololatriæ. Nam sicut de singulis dicitur: *Fecit rectum in conspectu Domini; ita mox additur: Veruntamen excelsa non abstulit; adhuc enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis.* (5 Reg. 22, v. 44, et alibi.)

At David, Ezechias et Josias, non tantum fuerunt boni, sed etiam zelosi in religione. Nam de Ezechia et Josia disertè legitur, quòd abstulerint excelsa, ad impediendam idololatriam. (4 Reg. 18, v. 5, et cap. 23, v. 8.) De Davide verò, quòd in excelsis non immolaverit. (5 Reg. 5, v. 5.) Quòd cum magna solemnitate duxerit arcam Domini in Jerusalem. (2 Reg. 6, v. 12.) Quòd desideraverit Deo templum adificare. (Ibid., cap. 7, v. 2.) Quòd in rebus majoris momenti nihil voluerit aggredi, nisi consulto prius Deo. (1 Reg. 22, v. 45, et cap. 50, v. 7 et seq.) Quòd ad placandum erexit altare in aræ Ornan, et obtulerit holocausta et pacifica. (1 Paral. 21, v. 26.)

Illud ergo: *Præter David, et Ezechiam, et Josiam, omnes peccatum commiserunt,* sic debet intelligi: Omnes reges Juda, præter illos tres, in eo peccarunt, quòd ex quodam neglecto religionis, non abstulerint excelsa,

neq. impediverint idololatriam in suis subditis. Qui sensus colligitur ex ipso contextu. Nam initio capituli laudatur Josias à zelo religionis, quòd abstulerit abominabiles impietates. Id est, excelsa, lucos, sculptilia, statuas, ut explicatur 4 Reg. 23, v. 4, et 2 Paral. 34, v. 4. Item, quòd gentem suam, id est, Judæos, qui sub Amon et Manasse erant impii et idololatra, perduxerit ad penitentiam et pietatem, quod etiam prolixè recensetur, 2 Paral. 35, per totum. Mox additur, nullam aliam regem fuisse parem Josie in hoc genere, nisi Davidem et Ezechiam; ceteros omnes peccasse, permittendo idololatriam, et relinquendo legem Altissimi (4 Reg. 22, v. 15), et hoc modo dedisse occasionem, ut regnum Juda in pensam delicti occuparetur ab alienigenis, id est, à Chaldeis, et vasa templi cum populo transferrentur in Babylonem.

Dices: Non videtur ille esse sensus istius loci; nam etiam Asa et Josaphat abstulerunt excelsa, ut expressè habetur 2 Paral. 14, v. 2, et cap. 17, v. 6. Falsum ergo est, omnes, præter Davidem, Ezechiam et Josiam, in eo peccasse, quòd, ex neglecto religionis, excelsa non abstulerint. — Resp.: Asa abstulit quædam, sed non excelsa omnia. Prius patet ex illo 2 Paral. 14, v. 2: *Subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa.* Posterior ex illo 5 Reg. 15, v. 12: *Purgavitque universas sortes idolorum que fecerant patres ejus.* Postea sequitur, v. 14: *Excelsa autem non abstulit.* Josaphat verò cum primum cœpit regnare, non ausus fuit auferre excelsa, in quo fuit culpabilis, juxta illud 5 Reg. 22, v. 44: *Veruntamen excelsa non abstulit; adhuc enim populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis.* Postea tamen factus audacior, abstulit, 2 Paral. 17, v. 6: *Cumque sumpsisset cor ejus audacium propter vias Domini, etiam excelsa et lucos de Judâ abstulit.* Uterque ergo, tam Asa quam Josaphat, in hæc re peccavit: ille quidem quòd non abstulerit omnia excelsa; hic verò, quòd tardè abstulerit.

Nota: Per excelsa, intelliguntur fana, vel sacella, vel altaria in altioribus locis, ut in montibus et collibus, sed non excelsa Deum edificata. Erant autem duplicia. Quædam facta ad cultum falsorum deorum, et severè prohibita, Num. 22, v. 41: *Duxit enim ad excelsa Baal.* Et Num. 25, v. 51-52: *Quandò transieris Jordanem, intrantes terram Chanaan, disperdit cunctos habitatores terræ illius; confringite titulos, et statuas comminute, atque omnia excelsa vastate.* Et Deut. 12, v. 2-5: *Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes... deos suos super montes excelsos et colles... Dissipate aras earum, et confringite statuas.* Et 5 Reg. 41, v. 7: *Tunc edificavit Salomon famam Chamos, idolo Moab, in monte qui est contra Jerusalem.* Et cap. 42, v. 51: *Fecit (Jeroboam) fana in excelsis.* Et 4 Reg. 17, v. 9: *Edificaverunt sibi (filii Israel) excelsa in cunctis urbibus suis.* Et Ibid., v. 29: *Unaqueque gens fabricata est Deum suum; posueruntque eos in suis excelsis.* Alia ad cultum veri Dei facta, antiquum templum esset edificatum. De quibus 5 Reg. 5, v. 2: *Populus immolabat in excelsis; non enim edificatum erat templum nomini Domini usque in diem*

illum. Inter illa præcipuum erat in Gabson, ut habetur ibidem, v. 4: *Abiit itaque in Gabson, ut immolaret ibi; illud quippe erat excelsum maximum.* Et 2 Paral. 1, v. 5: *Abiit (Salomon) cum universâ multitudine in excelsum Gabson, ubi erat tabernaculum fœderis Dei.* Hæc etiam excelsa, non tantum post, sed etiam antè templum adificatum, fuerunt prohibita, ut docent Theodoretus, q. 11, Procopius et Abulensis, in 5 Reg., cap. 5, Ribera, lib. 1 de Templo, cap. 2. Ratio est, quia Deus expressè mandavit Judæis, ut non offerrent sacrificia in variis montibus et collibus, more Gentilium, sed tantum in uno certo loco, ubi vel tabernaculum esset, vel templum. Deut. 12, v. 2: *Subvertite omnia loca in quibus coluerunt gentes... deos suos super montes excelsos et colles.* Et paulò post sequitur, v. 4 et seq.: *Non faciatis illi. Domina Deo vestro; sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi et habitet in eo, veniatis, et offeratis in loco illi holocausta et victimas vestras.* Et infra, v. 15-14: *Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in eo quem elegerit Dominus.* Hinc Salomon fuit reprehensus, quòd antè templi adificationem immolaret in excelsis, 5 Reg. 5, v. 5: *Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quòd in excelsis immolabat.* Et reliqui reges, qui illum secuti sunt, similiter fuerunt reprehensi, quòd excelsa non abstulerint; tam eâ, que facta erant ad cultum veri Dei, quam reliqua que facta ad colendos falsos deos. Excipio Ezechiam et Josiam qui illa, ut supra dixi, abstulerunt. Excipio etiam excelsum Gabson, in quo licuit offerre et immolare, ratione tabernaculi, quod ibi conservabatur, (2 Paral. 1, v. 5.) In reliquis non heuit. Atque hæc obiter dicta sint ad concilianda Scripturæ loca, initio questionis allata, que videbantur inter se pugnare. Nunc, ut clarius constet de probitate vel malitiâ singulorum regum, de singulis in particulari agendum est. Ac primò de Saule, Davide, de Salomone, qui regnarunt antè divisionem regni. Deindè de regibus Juda, et de regibus Israel, qui postea secuti sunt.

Igitur Saül, initio regni fuit bonus, rectus ac simplex, 1 Reg. 9, v. 2: *Saül, electus et bonus; et non erat vir de filiis Israel melior illo.* Et cap. 15, v. 4: *Filius unius anni erat Saül cum regnare coepisset,* id est, erat innocens, sicut puer unius anni, ut explicatur cap. 15, v. 17: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, cepit in tribubus Israel factus es? Unusquoque te Dominus in regem super Israel.* Mansit autem in illâ probitate duobus annis, 1 Reg. 15, v. 1: *Et duobus autem annis regnavit super Israel.* Postea à Deo desertus est propter inobedientiam. Fuit autem duplex illius inobediencia: una, quia Samuel dixerat illi, ut differret offerre holocaustum, donec ipse adesset; non paruit. (1 Reg. 15, v. 9.) Altera, idem Samuel manderat illi, ut interficeret omnes Amalecitas, multo excepto; neque tunc paruit. (1 Reg. 15, v. 5.) Propter utramque inobedientiam privatus est regno, sicut primi parentes propter unam inobedientiam expulsi sunt

ex paradiso. Et ab eo tempore cepit deseri à Deo, nec jam amplius bono, ut solebat, sed malo spiritu agitabatur, 4 Reg. 15, v. 25: *Pro eo ergo quod obiectis sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex.* Et cap. 16, v. 14: *Spiritus autem Domini recessit à Saül, et exagitabat eum spiritus nequam.* Et tunc, in locum illius, unctus est David. (1 Reg. 16, v. 15.) Nihilominus Saül adhuc vixit in regno 58 annis; et toto illo tempore Davidem persecutus est, quem sciebat à Samuele unctum esse in regem. (1 Reg. 18, v. 29.)

David fuit bonus et vir secundum cor Dei, iuxta illud 1 Reg. 15, v. 14: *Quæsitivus Dominus sibi virum iuxta cor suum.* Et Act. 15, v. 22: *Suscipit illis David regem; cui testimonium perhibens, dixit: Inveni David, filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* At peccavit, inquit. Verum est. Neque hoc dissimulavit Scriptura, cum ait, 5 Reg. 15, v. 5: *Eò quod fecisset David rectum in oculis Domini, et non declinasset ab omnibus que præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Uria Heithai, id est, excepto duplici peccato. Uno, quod adulterium commiserit cum uxore Uriæ. Altero, quod occidit eum adulterium, caraverit occidi ipsam Uriam.* (2 Reg. 11, v. 4 et 15.) Quomodo ergo vir secundum cor Dei? Id triplici sensu intelligi potest: primo, spectando ipsius zelum in religione, de quo supra; secundò, conferendo illum cum plerisque aliis regibus, qui non fuerunt tam boni quam David, 5 Reg. 11, v. 4: *Nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus, et alibi; tertio, conferendo illum speciatim cum Saule, ut hic sit sensus: Quia Saül fuit inobediens Deo, privatus est regno, et successit illi David, qui erat obediens, et faciens omnes voluntates ejus. Hic sensus colligitur ex ipso textu. Nam 4 Reg. 15, v. 44, sic legitur: *Distinque Samuel ad Saül: Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc preparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra conserget. Quæsitivus Dominus sibi virum iuxta cor suum; et præcepit ei Dominus ut esset rex super populum suum, et quod non servaveris quæ præcepit Dominus.* Et Act. 15, v. 21-22: *Exinde postulaverunt regem; et dedit illis Deus Saül, filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscipit illis David regem; cui testimonium perhibens, dixit: Inveni David, filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Utrobique fit comparatio inter Saulem et Davidem. Hujus obedientia commendatur; illius inobediencia reprehenditur. Et juxta hanc sensum, qui est literalis, hæc duo idem sunt: *Vir secundum cor Dei, et, faciet omnes voluntates Dei.* Ubi per voluntates non intelligit præcepta Dei, quæ in lege Mosiacâ scripta sunt, quia certum est, Davidem hoc sensu non fecisse omnes voluntates Dei, cum peccaverit contra præcepta Decalogi, per homicidium et adulterium; sed intelligit mandata, quæ vivâ voce solent dari per Prophetas aut Pontifices. Hæc enim servavit David: non item Saül. Itaque in eo est differen-*

tia inter utrumque, quòd, quando mandabat aliquid circa regni administrationem, David pareret, Saül non pareret.

Salomon, initio bonus ac sapiens, postea per mulieres alienigenas depravatus est, et idololatra factus, 5 Reg. 11, v. 1: *Rex autem Salomon admovit mulieres alienigenas multas. At deinde subditur, v. 4: Cümque jam esset senex, depravatus est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos. In pascua hujus peccati, divisum est regnum ipsius, et major pars datus Jeroboam, ibid., v. 11: *Quia... non custodisti pactum meum, distrumpens scindam regnum tuum, et dabo illud sero tuo.* An autem egerit penitentiam, et salvatus fuerit, disputat Pineda, lib. 8, de Reb. Salom., et alii plures.*

Roboam, filius Salomonis, fuit malus. Peccavit autem tribus potissimum modis: primo, quia initio regni, spreto consilio senum, secutus est consilium juvenum, et sic dedit occasionem divisionis regni quam Salomon suo peccato erat promeritus. (5 Reg. 12, v. 8, et 2 Paralip. 10, v. S.) Secundo, quia post tres annos, tam ipse quam subditi ejus deseruerunt Deum. (2 Paralip. 11, v. 17, et cap. 12, v. 1.) Tertiò, quia idololatram et multas alias impunitas concessit. (5 Reg. 14, v. 22.) Et ideò, quinti regni sui anno, punitus est à Sesse, rege Ægypti. (2 Paral. 12, v. 2 et seq.) Mansit autem in sua impietate usque ad finem vite. (Ibid., v. 14.)

Abia fuit etiam malus. Initio quidem regni coluit Deum, et spem suam in illo collocavit, ut patet ex condicione ipsius quam habuit in bello contra Jeroboam, regem Israel. (2 Paral. 15, v. 4 et seq.) Ideò, quo insignem victoriam obtinuit. Et postea, ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum; nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo. (5 Reg. 15, v. 5.)

Asa, filius ejus, fuit bonus. Abstulit effeminatos de terrâ; purgavit omnes sordes idolorum, quæ fuerant Roboam et Abia; Maacham, matrem suam, amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, et in loco ejus, quem consecraverat: subvertit specum ejus, et confregit simulacrum turpissimum, et combussit in torrente Cedron. (5 Reg. 15, v. 11 et seq.) Hæc tamen in illo reprehenduntur: primo, quòd excelsa non abstulerit. Aliqua quidem abstulit (2 Paral. 14, v. 2), non tamen omnia. (5 Reg. 15, v. 14.) Secundo, quòd pugnavit contra Baasam, regem Israel, habuerit fiduciam in Deo, et non potius in Domino Deo, sicut fecerat in bello contra Æthiopes. Quod obiecit illi Hanani propheta. (2 Paral. 16, v. 7.) Tertiò, quòd eundem prophetam, propter hanc increpationem, coniecit in vincula. (Ibidem v. 10.) Quarto, quòd circa finem vite, cum laboraret podagra, non quæsitivus Dominum, sed magis in medicorum arte confusus sit. (Ibid. v. 12.)

Josaphat fuit bonus, et multa præclarè gessit. Misit Levitas et sacerdotes per omnes civitates Juda, ut docerent populum legem Dei. (2 Paral. 17, v. 8.) Abstulit reliquias effeminatarum, quæ remanserant in diebus Asa patris ejus. (5 Reg. 22, v. 47.) Cùm autem non ausus fuisset auferre lucos et excelsa. (5 Reg. 22,

v. 44), tandem, factus audacior, abstulit. (2 Paral. 17, v. 6.) Progressu temporis, instituit novam populi reformationem. (Ibid., cap. 19, v. 4.) Cùm Moabite et Ammonite contra illum insurgerent, ipse, publico jejumio indicto, supplex ad Deum confugit, et insignem victoriam obtinuit. (Ibidem, cap. 20, v. 5.) In duobus tamen reprehensus, Primo: quòd Achab, regi Israel, præbuerit auxilium contra regem Syriae, in oppugnandâ Ramoth Galaad. Hoc obiecit illi Propheta, 2 Paral. 19, v. 2-5: *Impio præbes auxilium, et his qui oderunt Dominum auxilium jungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris; sed bona opera inventa sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terrâ Juda.* Secundo, quòd amicitiam contraxerit cum Ochozia, filio Achab. Quod etiam illi obiectum est à Propheta, Paral. 20, v. 35 et seq.: *Post hæc inivit amicitias Josaphat, rex Juda, cum Ochozia reges Israel, cujus opera fuerant impissima. Et particeps fuit ut faceret naves, quæ irent in Tharsis; fecerunt classem in Asiongaber. Prophetavit autem Eliezer... ad Josaphat dicens: Quia habuistis fœdas cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contraque sunt naves, nec poterunt ire in Tharsis.*

Joram fuit malus. Acta ejus sunt hæc: Accepit uxorem idololatram, nempe Athaliaam, filiam Achab, regis Israel. Occidit omnes fratres suos gladio, et quosdam de principibus Israel. Derelicto Deo, fabricavit excelsa in urbibus Israel. Derelicto Deo, fabricavit excelsa in urbibus Juda, et prævaricari fecit habitatores Jerusalem. Ideò ab Eliâ propheta per litteras reprehensus est (quod contigit multis annis post raptum Eliæ), et graviter à Deo punitus. Pœnæ fuerant hæc: Defecerunt ab eo Idumæi, et rebellârunt. Defecit etiam urbs Lobna, quæ erat in tribu Judâ. Philisthai et Arabes vastaverunt terram Juda, et diriperunt omnem substantiam regis Joram; et insuper occiderunt ejus uxores et filios, excepto unico Joachaz, qui et Ochozias dictus est. Deus percussit illum insaniabili langore alvi, quo toto biennio affligebatur. Et tandem longâ tabe consumptus, egressit viscera, et mortuus est. Populus non fecit illi exequias, nec sepelivit in sepulcro regum. Hæc omnia habentur, partim 4 Reg. 8, v. 17 et seq., partim 2 Paralip. 21, v. 4 et seq.

Ochozias fuit etiam malus. Nam 1°, seductus est à matre sua Athalia. 2° Uebatur consiliaris ex domo impissimi Achab, qui erat pater Athaliae. 3° Cum Joram, filio Achab, rege Israel, ivit ab bellum contra Hazael, regem Syriae, in Ramoth Galaad. 4° Eundem Joram in bello vulneratum, et reversum in Jezrahel inivit. 5° Ibi superveniens Jehu, utrumque occidit, ac simul delevit totam domum Achab, ut ipsi erat mandatum à Deo per prophetam. (4 Reg. 8, v. 25, et cap. 9, v. 7, et 2 Paral. 22, v. 1.)

Athalia, mater Ochoziaz, fuit impissima. Mortuo filio, occupavit regnum; et, ut sola posset regnare, interfecit omnes masculos stirpis regie, præter Joas, filium Ochoziaz, qui à sorore sua Josabâ, uxore Joiahe pontificis, occultè subtractus et absconditus est. Deinde anno septimo, Joas auctoritate ejusdem pontificis publicè promulgatus est rex, et Athalia inter-

fecta. (4 Reg. cap. 11, et 2 Paral. 22, v. 10 et seq.) Joas, primò bonus, postea pessimus, optimè se gessit quamdiu vixit. Joiaha pontifex, ex cuius directione sub Athalia, Ochozia et Joram fuerat neglectus, et ferè collapsus: liberavit Jerusalem à periculo obsidionis. Misit enim Hazael, regi Syriae, magnam pecunie summam, partim ex thesauro templi, partim ex palatio regio, ut non obsideret Jerusalem, cum ad eam obsidendam appropinquaret. At, mortuo pontifice, delinuit esse obsequis principum Juda, et hæc pertravit: Concessit exercitum idololatricæ. Interfecit Zachariam, filium Joiahe pontificis, qui ipsum et principes Juda, totumque populum increpabat, propter idololatricam. Sed non impune. Nam sequenti anno post mortem Zacharie, tam rex ipse, quam alii omnes, ab exercitu Syrorum puniti sunt. Et tandem rex à servis interfectus. (4 Reg. 12, et 4 Paralip. 24.)

Amasias, imitatus est patrem suum. Nam initio fuit bonus, deinde malus. Gesta ejus describuntur 4 Reg. 14, et 2 Paralip. 25. Sunt autem hæc: Confirmato regno, jussit jugulari eos qui interfecerant patrem suum Joas. Non tamen filios eorum, propter legem, quæ prohibet filios occidi pro patribus. Tunc enim adhuc erat observans legis Mosiacæ. Collegit duplicem exercitum contra Idumæos qui jampridem rebellaverant: unum ex populo Juda, alterum ex populo Israel. Monitus à Propheta, ut dimitteret exercitum Israel, utpote impium et à Deo alienum, obtinperavit, et victoriam obtinuit contra Idumæos. Ex quibus interfecit decem milia, et totidem ex altissima petra precipitavit. Hactenus bene. Deinceps malè: Rediens ex victoriâ, asportavit secum decem Idumæorum, quos cepit in Jerusalem adorare, et incensum illis adolere, ob quam causam missus ad eum Propheta, dixit illi, 2 Par. 25, v. 15-16: *Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tuâ? Cui respondit Amasias: Nam consiliaris regis es? quiesce, ne interficiam te.* Tunc abiens Propheta, inquit: *Scio quòd cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, et insuper non acquisivisti consilio meo.* Post hæc traditus est in reprobum sensum; et insolentior factus propter supradictam victoriam; inuito pessimo consilio prole, provocavit regem Israel ab bellum, putans quòd et illum posset sibi subjungere. Rex Israel, nirutus temeritatem hominis, proposuit illi parabolum de carduo et cedro Libani, volens significare, quòd sicut carduus nullo modo potest comparari cum cedro, ita rex Juda nullo modo possit comparari cum rege Israel. Non acquisivit Amasias. Itaque rex Israel venit cum exercitu in Bethsamas, quod est oppidum Juda, et ibi fugavit exercitum Amasie. Ipsum Amasiam cepit captivum, et duxit in Jerusalem; ibique diripuit omnem thesaurum templi, et palatii regis; ac tandem, relicto ibidem Amasiam cum obsidibus, reversus est in Samariam. Interè mortuus rex Israel. Contra Amasiam verò conspirant cives in Jerusalem, eò quòd propter ipsius defectionem à cultu Dei, et introductam idololatricam, multas calamitates patenterent. Iose cognit

eorum conspiratione, fugit in Lachis; sed frustra. Nam lib à conspiratis interceptus est.

Ozias seu Azarias, filius Amasie, cum esset 16 annorum, à toto populo electus est rex. Fuit quidem bonus, sed propter usurpatum officium sacerdotale, quod ipsi non congruebat, à Deo punitus est lepra. Acta ejus de-cribuntur 4 Reg. 15, et 2 Paral. 26. Sunt autem triplicia. Nam quaedam contigerunt tempore belli; alia tempore pacis; alia circa finem vite. Tempore belli fecit hæc, ex consilio et directione Zacharie videntis. Movit Jerusalem multis turbibus. In turbibus collocavit machinas diversi generis, quæ sagittas et saxa jaciebant. Instruxit exercitum trecentorum et septem millium, et quingentorum. Comparavit illis omnia armorum genera, clypeos, hastas, galeas, loricas, arcus, fundas, et his similia. Edificavit Alish, sive Alish, sive Ailam, in finibus Idumæorum, et restituit eam Judæ. Sepè feliciter pugnavit contra Philisteos. Destruxit murum urbis Geth, et Jabao, et Azoti. Edificavit oppida in diffione Philistinum. Vicit etiam Arabes et Ammonitas, qui postea coacti sunt illi dare tributum. Et propter tam celebres victorias divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Ægypti. Tempore pacis, deditur eam agriculturæ. Habebat plurimos vineitorum in Carmelo et alibi. Fodiebat cisternas ad colligendam aquam pro pecoribus, quorum numerosissimos alebat greges. Tandem circa annos regni sui 45, propter multa præclarè gesta in superbiam elatus, sacerdotale officium ausus est usurpare. Nam ingressus in templum Domini, voluit adolere incensum super altare thymiamatis, obistente pontifice. Mox lepra in fronte percussus, et à sacerdotibus è templo ejectus est. Et sic mansit leprosus usque ad finem vite sue, habitans in domo separata extrâ Jerusalem. Interæa Joatham, filius ejus, administrabat regnum.

Joatham, filius Ozie, fuit bonus. De quo scriptum est 2 Paral. 27, v. 2: *Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia que fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, ad usurpandum officium sacerdotale. In quo præcellit patri. Unum in eo reprehenditur, 4 Reg. 15, v. 35: Venen-tamen excelsa non abstulit. De cætero in omnibus bene se gessit, juxta illud 2 Paral. 27, v. 6: Corroboratusque est Joatham, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo.*

Achaz, filius Joatham, fuit impius. De quo 4 Reg. 16, et 2 Paral. 28, habemus hæc. Derelictio Domino Deo patrum suorum, secutus est idololatriam regum Israel. Fecit statuas, et coluit eas in excelsis, in collibus, et sub omni ligno frondoso, immolando victimas, et incensum adolendo. Lustravit filios suos in igne, et consecravit eos idolis. Propter has causas tam ipse, quam subditi ejus, gravissimè puniti sunt, et sæpius bello oppressi: à Basim, rege Syriæ; à Phaceo, rege Israel (4 Reg. 16, v. 5, et seq.); ab utroque conjunctim (4 Reg. 16, v. 5, et Isaiæ 7, v. 5;) ab Itumais, à Philisteis, à rege Assyriorum. Hæc omnia contigerunt propter peccata regis Achaz. (2 Paral. 28, v. 17 et seq.)

Ezechias, filius Achaz, fuit optimus; juxta illud 4 Reg. 18, v. 5: *Post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his qui ante eum fuerant.* Et ibid., v. 7: *Undè et erat Dominus cum eo, et in cunctis, ad que procedebat, supienter se agbat.* Gestæ ejus describuntur, partim loco citato, partim 2 Paral. 29, et tribus sequentibus. Præcipua sunt hæc: Sustulit idololatriam, et verum Dei cultum restituit, hoc ordine: Contrivit statuas et idola, quæ Achaz, pater ejus, fabricaverat. Dissipavit excelsa, et succidit lucos. Confregit serpentem aneum, quem fecerat Moyses, quia filia Israel adolebant ei incensum. Curavit per Levitas et sacerdotes purgari templum, tabernaculum, vasa sacra, quæ à patre ipsius fuerant contaminata. Ipsos quoque Levitas ac sacerdotes monuit sui officii, ut offerrent sacrificia, et restituerent usum organorum, psalteriorum, cithararum. Curavit celebrari phasæ in Jerusalem, convocatis eò non tantum subditis qui erant in regno Juda, sed etiam filiis Israel qui remanserant ex aliis tribubus, et non erant cum reliquis ducti in captivitatem à rege Assyriorum. His peractis, venit Sennacherib, rex Assyriorum, cum ingenti exercitu, contra Ezechiam; et obsedit Jerusalem. Ezechias totam spem suam ponebat in Deo, cumque suppliciter orabat pro liberatione. Nec frustra. Nam quâdam nocte Angelus Domini venit in castra Assyriorum, et percussit centum octoginta milia hominum. Mox fugit Sennacherib, et rexit in Ninive, ibique à filiis suis interceptus est.

Post hæc egrotavit Ezechias, et ab Isaiâ prophetâ monitus est, ut disponeret se ad mortem. Iterum oravit eum Ietu; et responsum est illi à Domino per eundem prophetam (4 Reg. 20, v. 5-6), his verbis: *Audivi orationem tuam, et vidi lacrymas tuas; et ecce sanavi te; die tertio ascendes templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos.* Ezechias, audit hæc promissione, petiit signum seu miraculo eam confirmari. Factum est. Erat autem hoc signum: umbra rediit decem gradibus retrorsum in horologio, quibus descendebat.

Rex Babylonis, cum intellexisset de morbo Ezechia, misit ad eum legatos et munera; quibus ipse letatus est. Et ostendit legatis omnem suum thesaurum. Quo nomine reprehendit illum Isaias, ac prædixit fore ut omnis thesaurus regis auferetur à Babylonicis. Quod postea, tempore captivitatis Babylonice, factum est.

Manasses, filius Ezechie, fuit pessimus, sicut Achaz ausus ejus. Duo generatim fecit mala: Primò, abrogavit cultum Dei quem Ezechias pater ejus instauraverat. Secundò, revocavit idololatriam, quam Achaz intruderat. Speciatim hæc: Edificavit excelsa. Erexit aras Baal. Fecit lucos, et adoravit omnem militiam cæli. Extruxit aras idolorum in templo Domini. Traduxit filium suum per ignem. Ariolatus est; observavit anguria; fecit pythones; multiplicavit aruspices. Fudit sanguinem innoxium. Propter hæc minatus est Deus per Prophetas: *Ecce ego inducam inala super Jerusalem et Judam; ut cuiuscunque audierit, tinnant au-*

diæ aures ejus. (4 Reg. 21, v. 12.) Postea venerunt principes Assyriorum cum exercitu, et Manasses victimis cænis ac comediibus duxerunt in Babylonem. Ibi præ angustia animi, cepit orare Deum, et agere cepit penitentiam. Deinde reversus in Jerusalem, sustulit idololatriam, et cultum Dei restauravit. (2 Paralip. 33, v. 11.) Aliqui putant Isaiam prophetam, jubente Manasse, serrâ ligneâ in duas partes dissectum esse, ut Epiphanius, Isidorus, Eusebius, Hieronymus, et alii apud Tornicell. in Annalib. anno mundi 5558, num. 4. (Vide Baron. in Martyrol., die 6 Julii.)

Amon, filius Manassis, fuit impius. Secutus est impietatem patris, sed non penitentiam. In propria domo à suis subditis interceptus est. (Reg. 21, v. 19 et seq.; et 2 Paral. 33, v. 21 et seq.)

Josias, filius Amon, fuit optimus. Cepit regnare cum esset octo annorum. Et multa præclarè gessit ut habetur 4 Reg. 22, et 2 Paral. 34-35. Abstulit ex Judâ et Jerusalem, itemque ex universâ terrâ Israel omnia excelsa, lucos, aras Baalim, sculptilia et simulacra. His ablatis, curavit per Helciam sacerdotem instaurari templum Domini. In instaurazione templi inventus est liber legis, seu Deuteronomii, quem Helcias misit regi legens, et Rex, lecto libro, scidit vestimenta sua, et exterius est propter maledictiones quæ in illo libro habebantur contra transgressores legis. Sciebat enim multos reges ex suis antecessoribus, unâ cum populo, deruisse legem Dei, et coluisse idola, ac pondere merito timebat, ne omnes iste maledictiones venissent super Judam et Jerusalem. Itaque misit Helciam et alios primarios, ut orarent Dominum ad aver-tendas hujusmodi maledictiones, et simul consulerent, quid factu opus esset. Quod cum regi nuntiatum esset, convocavit universum populum, et lecto publicè libro Deuteronomii, pepigit fœdus cum Deo, et adjuravit omnes, ut idem facerent, ac promitterent se servaturos præcepta legis, quæ in libro illo continebantur. Quod etiam factum est. His peractis, celebravit phasæ in Jerusalem, et curavit ut sacerdotes et Levite juxta ordinem suum distributi ministrarent in templo, et officia sua peragerent. Tandem, cum Necho, rex Ægypti, veniret cum exercitu contra regem Assyriorum, occurrit illi Josias, ut ipsum impediret. In pugna, que fiebat in campo Magedo, vulneratus et mortuus est. De quo sic legitur, 2 Paral. 35, v. 24-25: *Universus Juda et Jerusalem luxerunt cum, Jeremias maxime.*

Joachaz, filius Josie, à populo terræ constitutus fuit rex, quod indignè ferens Necho, rex Ægypti, venit post tres menses in Jerusalem. Ac primò depositi Joachaz, et captivum duxit in Ægyptum. Deinde exegit à populo centum talenta argenti, et talentum auri, eò quod sine ipsis auctoritate constitisset sibi regem. In locum quoque depositi regis subrogavit Eliacim, alterum filium Josie, quem alio nomine vocavit Joakim. Fuit autem Joachaz impius, et in Ægypto mortuus est. (4 Reg. 23, v. 31 et seq., et 2 Paral. 36, v. 1 et seq.)

Josiam, sen Eliacim, fuit etiam impius. Sub illo, et sequentibus regibus, complete sunt maledictiones et

captivitates, quas Deus, propter peccata Manassis et aliorum regum, minatus erat Judæis. (4 Reg. 24, v. 5.) Nam anno regni ejus tertio, venit Nabuchodonosor rex in Jerusalem, et ipsum regem Joakim, cum magnâ populi parte et vastis templa, captivum duxit in Babylonem. (2 Paral. 36, v. 6, et Dan. 1, v. 1.) Postea tamen regis fuit restitutus, cum certum quotannis tributum promississet. Solvit hoc tributum tribus tantum annis, et tunc conjunxit se Ægyptiis, et regi Nabuchodonosori rebellavit. (4 Reg. 24, v. 1.) Quod agrè ferens Nabuchodonosor, rediit in Jerusalem, auxo undecimo regni Joakim, et cepit illum captivum, et extrâ Jerusalem interceptum, ac insepultum reliquit. Quod Deus prædixerat per prophetam Jerem. 22, v. 18: *Hæc dicit Dominus ad Joakim, filium Josie, regem Juda: Non plangebit eum. Et infra, v. 19: Sepulturus aasin sepelietur, paterfactus et projectus extrâ Jerusalem.*

Joachim, filius Joakim (qui et Jechonias dictus est), fuit similiter malus, et tribus tantum mensibus regnavit. Tunc iterum venit Nabuchodonosor rex in Jerusalem, et captivus abduxit regem, matrem ejus, uxores, servos, principes, et decem milia virorum fortium in Babylonem; et asportavit omnia vasa temple, et thesauros domus Domini, et thesauros domus regie; nihil reliquit in Judâ et Jerusalem, nisi pauperes populi terræ. Pro Joachim vero constituit alium regem, Mathaniam, patrum ejus, et vocavit illum Sedeciam. (4 Reg. 24, v. 11 et seq.)

Sedecias, seu Mathanias, à Nabuchodonosore constitutus rex, fuit malus. Hic, confirmato regno, cepit rebellare contra Nabuchodonosorem; itaque Nabuchodonosor venit cum ingenti exercitu, et obsedit Jerusalem, ab anno nono regni Sedecie usque ad undecimum. Quo anno, cum fames prævaleret in civitate, nec haberent amplius panem quem comederent, quâdam nocte fugit rex Sedecias, et omnes bellatores eum eo, per viam que ducit ad campestris soldaninis. Tunc exercitus Nabuchodonosori persecutus est illum, et comprehendit in planitie Jericho. Omnes bellatores qui erant cum eo dispersi sunt, et reliquerunt eum. Inde ductus est ad Nabuchodonosorem in Babiloniam; ubi hæc contigerunt: Nabuchodonosor occidit omnes filios Sedecie coram eo. Oculos ejus effudit. Vincum cænis duxit in Babylonem. Postea misit Nabuzardan, principem exercitus sui, in Jerusalem, qui hæc patravit. Templum Domini, domum regiam, et omnes domos Jerusalem combussit igne. Muros Jerusalem in circuitu destruxit. Omnia vasa et ornamenta templi abstulit. Quotquot residui erant in civitate, vel occidit, vel abduxit; relicti tantum vinitoribus et agricolis. His præfecit Godoliam. Et hæc fuit tertia captivitas Babylonica, sub qua perit regnum Juda. (4 Reg. 25, et 2 Paral. 36, v. 15 et seq.) Nota, hæc tres captivitates contigerunt propter peccata Judæorum. Cum enim Deus per prophetas nihil apud eos efficeret, voluit illos bellis credulis et captivitatibus castigare, ut sic tandem ad saniores mentes redirent.

Hæc sufficiunt de regibus Juda. Sequuntur reges Israel, qui omnes, post factam regni divisionem, fuerunt impij et idololatæ. Auctor idololatriæ, ut paulo post dicam, fuit Jeroboam. Habuerunt primariam regni sedem, primo quidem in Sichem, tribus Ephraim; deinde in Thersâ, tribus Manasse; postremò in Samariâ, quæ erat in finibus tribus Ephraim, propè tribum Manasse. Duravit hoc regnum usque ad annum sextum regni Ezechie, regis Juda. Tunc enim filii Israel ab Assyriis in captivitatem ducti sunt.

Igitur primus rex Israel, post mortem Salomonis, fuit Jeroboam, filius Nabat, Ephratæus, et à Deo speciatim electus per Ahian, Silonitem prophetam, cum promissione, ut si Deo adhaereret, et mandata ejus custodiret, in regno confirmaretur, non solum ipse, sed etiam posteri ejus (3 Reg. 11, v. 29 et seq.); sed dupliciter peccavit. Primò, quia fuit ingratus pro beneficio. Nam statim accepto regno, recessit à Deo, et factus est idololatra. Secundò, fuit incredulus. Non enim credebat regnum suum stabilendum à Deo, sed per propriam prudentiam et industriam. Res sic contigit. Soliti erant filii Israel ter singulis annis ire in Jerusalem, ut ibi orarent, et Deo offerrent sacrificia. Tinebat ergo Jeroboam ne, si deinceps id faceret, redirent ad obedientiam Roboam, regis Juda, filii Salomonis, qui habitabat in Jerusalem et erat legitimus regni hæres, à quo defecerat; et sic ipse regni administratione excluderetur. Ne id fieret, excogitavo pessimo consilio, convitavit duos vitulos aureos, et dixit filiis Israel: Nolite ultra ascendere in Jerusalem; ecce dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti. Posuisti tumum in Bethel, alterum in Dan. (5 Reg. 12, v. 28-29.) Et sic effectus, ut filii Israel, relicto Deo, fierent idololatæ, et vitulos aureos adorarent. Unde sæpè de illo dicitur: Qui peccare fecit Israel. Et quia reliqui reges Israel exemplum ipsius imitati sunt, solet de illis dici: Ambulavit in viâ Jeroboam, et in peccatis ejus quibus peccare fecit Israel.

Deinde extruxit altare in Bethel; constituit novos sacerdotes ex infimâ plebe, qui non erant de filiis Levi; instituit solemnitatem, mense octavo, die 15 mensis celebrandam, similitem eique celebrabat in Jerusalem; et in istâ solemnitate ipse tanquam pontifex obtulit solemnes victimas et incensum adolevit. (5 Reg. 12, v. 31 et seq.) Propter hanc impietatem variis modis à Deo punitus est. Altare scissum est in quo ipse incensum adolebat. Exaruit manus illius. Ahia, filius ejus, mortuus est. Tota familia paulo post deleta. Omnes, qui ex familiâ ipsius interfecti sunt, manserunt insepulti, et à canibus et feris dilacerati sunt. Regnum ad aliam familiam transiit. Quæ omnia fusè narratur, 5 Reg. 13 et 14. De reliquis regibus, qui Jeroboam successerunt, nihil necesse est dicere. Constat fuisse impios.

QUESTIO VI.—*Quomodo creati sint reges Hebræorum?*—Dicam: 1° De creatione. 2° De inauguratione. 3° De unctione. Igitur quod ad creationem attinet, notandum est, reges variis titulis creati, seu jus regni adipisci posse. 1° Electione. 2° Successione. 3° Jure

belli. 4° Vi et tyrannide. 5° Donatione. 6° Emptione aut permutatione. 7° Adoptione. 8° Superioris aut potentioris auctoritate. Et si qui alii sunt.

Est ergo questio: Quo titulo reges Hebræorum ad regnum pervenerint? Alii putant, electione seu suffragio populi creatos esse, et regnandi potestatem accepisse. Ita Carolus Sigonius, et Guillelmus Barclæus, apud Pinedam, lib. 2 de Rebus Salomonis, c. 2. Quod dupliciter probari potest. Primò, quia Deus perit populo jus suffragii in eligendo rege, juxta illud Deut. 17, v. 15: Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Secundò, quia constat multos à populo electos esse. Sic electus est Saul, 1 Reg. 12, v. 15: Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis et petistis. Sic David, 2 Reg. cap. 5, v. 1-5: Venerunt universa tribus Israel ad David in Hebron... unxeruntque David in regem super Israel. Sic Salomon, 1 Paral. 29, v. 25: Sedique Salomon super solum Domini in regem pro David patre suo, et cunctis placuit, id est, cuncti consenserunt et suffragati sunt. Sic Roboam, 5 Reg. 12, v. 1: Venit autem Roboam in Sichem, illuc enim congregatus erat omnis Israel, quod reversurus esset Jeroboam, miserant, et vocaverunt eum, congregato eum, et constituerunt regem super omnem Israel. Sic Ochozias, 2 Par. 22, v. 1: Constituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam, filium ejus minimum, regem pro eo. Sic Ozias, 2 Par. 26, v. 1: Omnis autem populus Juda, filium ejus Oziam amorum sedecim, constituit regem pro Amasid, patre suo. Sic Josias, 2 Par. 33, v. 25: Reliqua populi multitudo, cæcis iis qui Amon percusserant, constituit regem Josiam, filium ejus, pro eo. Sic Joachaz, 2 Par. 36, v. 1: Tulit ergo populus terræ Joachaz, filium Josie, et constituit regem pro patre suo in Jerusalem.—Resp.: Aliud est loqui de jure, aliud de facto. Si loquamur de jure, non poterat alius constitui vel creari rex à populo, nisi qui à Deo electus et designatus esset, juxta illud Deut. 17, v. 15: Eum constitutes (regem) quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Et quia hoc non semper servatum est, idèo conqueritur Deus apud Oseam, cap. 8, v. 4: Ipsi regnaverunt, et non ex me. Si autem loquamur de facto, servanda sunt sequentes conclusiones.

Prima conclusio. Aliqui per electionem divinam creati sunt reges Hebræorum, ut Saul, David, Jeroboam, Baasa, Jehu. Nam Saul à Samuele jussu Dei privatim unctus est in regem, nec presente, nec sciente populo, 1 Reg. 10, v. 1: Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus... et ait: Ecce, unxit te Dominus super hereditatem tuam in principem. Hoc enim mandaverat Deus Samueli, 1 Reg. 9, v. 16: Hæc ipsa hora, quæ nunc est, cras nunciam virum ad te de terrâ Benjamin, et unges eum ducem super populum meum Israel. Postea per sortes, Deo item dirigente, publicè electus est, 1 Reg. 10, v. 20-21: Applicuit Samuel omnes tribus Israel et cecidit sors tribus Benjamin. Et applicuit tribum Benjamin et cognationes ejus,

et cecidit cognatio Meiri, et perovni usque ad Saul, filium Cas. Hinc electio à Deo facte consensus populus dicens: Vivat rex! Non tamen omnis populus, sed pauci duntaxat, quorum soligerat Deus corda, ut loquitur Scriptura ibid., v. 26. Idem constat de Davide. Eum enim Saul à Deo rex constitutus, ut dixi, non obedire Deo, abiecit illum Deus, et regnum ejus transiit in Davidem, 1 Reg. 15, v. 13-14: Disiitque Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dæ tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum; sed nequaquam regnum tuum ultra conserget. Quasivit Dominus sibi virum juxta cor suum; et præcepit ei Dominus ut esset dux super populum suum. Et cap. 15, v. 28: Et ait ad eum Samuel: Sedidit Dominus regnum Israel à te hodie, et tradidit illud proximo tuo, meliori te. Et Act. 15, v. 22: Et amato illo (Saul) suscitavit illis David regem. Similiter de Jeroboam, qui à Deo per Prophetam monitus est, quod faciâ regni Salomonis divisione, ipsi futurus esset rex super decem tribus, 5 Reg. 14, v. 31: Et ait (Ahias) ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras; hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, et dabo tibi decem tribus. Et de Baas, cui Dominus dixit per Prophetam, 5 Reg. 16, v. 2 et seq.: Pro eo quod exaltasti te de pulvere et posuisti te ducem super populum meum Israel; tu autem ambulasti in viâ Jeroboam, et peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum; ecce ego demetam posteriora Baasa, et posteriora domus ejus, et faciam domum tuam sicut domum Jeroboam, filii Nabat. Qui mortuus fuerit de Baasâ in civitate, comedent eum canes; et qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cæli. Et de Jehu, qui à propheta jussu Dei in regem Israel unctus est, 5 Reg. 19, v. 15-16: Ait Dominus ad eum (Eliam intellige): Vade, et revertere in viam tuam per desertum in Damascus; cingque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam, et Jehu, filium Namsi, unges regem super Israel. Et 4 Reg. 9, 4 et seq.: Tolle lenticulam olei... et vade in Ramoth Galaad. Cingque veneris illuc, videbis Jehu... Tenensque lenticulam olei, iudex super caput ejus, et dices: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. De unctione dicam plura quæst. 7.

Secunda conclusio. Aliqui facti sunt reges per successionem, ut Salomon, Roboam, et plerique alii reges Juda. Itemque ex regibus Israel, Nadab, Ela, Achab, Ochozias, Joram, Joachaz, Joas, Jeroboam, Zacharias, Phaceia. Hi enim suis parentibus in regno successerunt, ut ex Scripturâ patet. Sed notandum est, vel cum successionem aliquandò conjunctam fuisse, vel cum expressâ Dei, vel cum expressâ hominum electione. Prius patet exemplo Salomonis, qui quidem successit Davidi, patri suo, in regno, sed ex peculiari Dei ordinatione, ut fatetur ipsemet David, 1 Paral. 28, v. 5: De filiis meis (illos enim mihi multos dedit Dominus) elegi Salomonem, filium meum, ut sederet in throno regni Domini super Israel. Et similiter Salomon 2 Paral. 1, v. 9: Tu enim me fecisti regem

super populum tuum multum. Et Sapient. 9, v. 7: Tu elegisti me regem populo tuo. Posterius constat exemplo Abia, quem Roboam, pater ejus, pro aliis sni illius designavit regem (2 Paral. 11, v. 22-25): Constituit vero in capite, Abiam, filium Maucha, ducem super omnes fratres suos; ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, et potentior super omnes filios ejus.

Tertia conclusio. Aliqui facti sunt reges per vim et tyrannidem, ut Athalia in regno Juda, et Zambri, Sellum, Manahem, Phacee, Osee, in regno Israel. De Athalia sic legimus, 4 Reg. 11, v. 1: Athalia vero, mater Ochozias, videns mortuum filium suum, surrexit et interfecit omne semen regium. Et postea, v. 5, subditur: Parrò Athalia regnavit super terram. De Zambri, 5 Reg. 16, v. 9: Rebellavit contra eum (Elam filium Baasa) servus suus Zambri. Et infra, v. 10: Irrens ergo Zambri, percussit et occidit eum... et regnavit pro eo. De Sellum, 4 Reg. 15, v. 10: Conjuravit autem contra eum (Zachariam regem) Sellum filius Jabez; percussitque eum palam, et interfecit, regnavitque pro eo. De Manahem, ibid., v. 14: Et ascendit Manahem, filius Gadi, de Thersâ; veniitque in Samariam, et percussit Sellum, filium Jabez, in Samariâ et interfecit eum, regnavitque pro eo. De Phacee, ibid., v. 25: Conjuravit autem adversus eum (Phaciam, filium Manahem) Phacee, filius Romelæ, dux ejus; et percussit eum in Samariâ, in turris domus regie...; et cum eo quinquaginta viros de filiis Gadadiarum, et interfecit eum, regnavitque pro eo. Denique de Osee, ibid., v. 50: Conjuravit autem, et tetendit insidias Osee, filius Ela, contra Phacee, filium Romelæ, et percussit eum, et interfecit; regnavitque pro eo.

Quarta conclusio. Aliqui facti sunt reges Hebræorum à regibus Gentilium; ut Joakim à Pharaone, regem Ægypti, et Sedecias à Nabuchodonosore, rege Babylois. Nam Pharaos deposuit Joachaz, regem Juda; et victum duxit in Ægyptum, ac in ejus locum substituit Elisiam, filium Josie. (4 Reg. 23, v. 54.) Similiter Nabuchodonosor, captâ Jerusalem, deposuit Joachim, regem Juda, et captivum transiit in Babylonem, subrogato in locum ejus Sedecia. (4 Reg. 24, v. 15.) Argumenta, quæ initio allata sunt, nihil aliud probant, quam populum publicè ac solemniter approbasse quorundam regum, vel electionem, vel successionem, non negamus. Sic enim fieri solet, etiam hoc tempore. Quandò etiam eligitur novus princeps aut rex, vel quandò illius succedit patri in regno vel principatu, solet populus applaudere et consentire.

QUESTIO VII.—*Quo ritu inaugurati fuerint reges Hebræorum?*—Bonî auctores tradunt varios ritus ac ceremonias quæ adhiberi solent in publicâ regni consecratione, seu inauguratione. Sunt autem hæc potissimum: Futurus rex in throno suo solito collocatur. (5 Reg. 1, v. 48.) Uingebatur à summo sacerdote. (5 Reg. 1, v. 59, et 2 Paral. 25, v. 11.) Ponebatur diadema super caput ejus. (4 Reg. 11, v. 12, et 2 Paral. 25, v. 11.) Dabatur illi in manus liber Denteronomii, in quo lex erat scripta. (2 Paral. 25, v. 11.) Jurabat in legis observationem. (Psal. 118 v. 116.) Clamaba-

tur à populo: Vivat rex! (1 Reg. 10, v. 24, et 8 Reg. 1, v. 39, et 4 Reg. 11, v. 12.) Fiebant sacrificia omnis generis. (1 Reg. 11, v. 15.) Edebantur varia lottia et approbationis signa. (1 Reg. 11, v. 15, et 3 Reg. 1, v. 40.) Vide Abulens. 5 Reg. 1, quest. 57, et Serar. 1 Reg. 10, in Comment.

Notandum tamen est, aliquando plures, aliquando pauciores ritus fuisse adhibitos, nec semper eo ordine, quo jam enumerati sunt. Quod aliquot exemplis demonstrabo. Inauguratio Saulis describitur 1 Reg. 10, v. 24. *Clamavit omnis populus, et ait: Vivat rex!* Et cap. 11, v. 15: *Perrexit omnis populus in Gulgala, et fecerunt ibi regem Saül coram Domino in Gulgala, et immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et letatus est ibi Saül, et cuncti viri Israel nimis.*

Inauguratio Salomonis, 3 Reg. 1, v. 38 et seq.: *Descendit ergo Sadoe sacerdos, et Nathan propheta, et Banaias, filius Joiada, et Cerethi, et Phalethi; et imposuerunt Salomoni super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gihon. Simpsisque Sadoe sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem; et cecinerunt buccinam; et dixit omnis populus: Vivat rex Salomon! Et ascendit universa multitudo post eum, et populus camentium fibris, et letantium gaudio magno, et insonit terra à clamore eorum. Et infra, v. 47-48: Et ingressi servi regis benedixerunt Domino nostro regi David, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum ejus super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo; et locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solo meo, videntibus oculis meis. Inauguratio Joas, 4 Reg. 11, v. 15: *Produxitque (Joiada sacerdos) filium regis, et posuit super eum diademam, et testimonium; feceruntque eum regem, et unxerunt: Et plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex!* Et 2 Par. 25, v. 11: *Et educerunt filium regis, et imposuerunt ei diademam, et testimonium; dederuntque in manu ejus tenendam legem, et constituerunt eum regem; unxit quoque illum Joiada pontifex, et filii ejus; imprecaturque sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex!**

Quaestio VII. — Quomodo uncti fuerint reges Hebraeorum. — Duplex erat unctio regum apud Hebraeos, una privata, altera publica. Privata fiebat ante solemnem inaugurationem; publica in ipsa solenni inauguratione. Privatum uncti sunt Saul, David, Jehu. Saül à Samuele, in extremâ parte civitatis, nullo alio presente. (1 Reg. 9, v. 97.) David ab eodem Samuele, in domo patris sui in Bethleem. (Reg. 16, v. 15.) Jehu à filio prophetae, in cubiculo seorsim, nullo alio consocio. (4 Reg. 9, v. 6.) Publicè uncti sunt David, Salomon, Joas, Joachaz. Et quidem de unctione Salomonis et Joas dictum est questione precedente. De unctione Joachaz sic legitur, 4 Reg. 23, v. 50: *Tulitque populus terram Joachaz, filium Josias, et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo. De Davide notandum est, ter unctum fuisse in regem: 1° privatim à Samuele, in domo patris sui, ut paulò antè dixi. 2° Publicè in Hebrœo, in regem Juda. (2 Reg. 2, v. 4.) 3° Publicè in Hebrœo, in regem Israel. (2 Reg. 5, v. 5.)*

Quæres an fuerit aliquod discrimen inter unctionem regum et pontificum apud Hebraeos? Resp. Fuit triplex discrimen: 1° Quia omnes pontifices ex prescripto legis ungebantur; et nisi uncti essent, non admittentur ad officium pontificale. (Exod. 29, v. 7, et Levit. 8, v. 2.) At nullum exstabat præceptum Dei, quo omnes reges ad unctionem adstringerentur. 2° Pontifices semper ungebantur publicè coram populo apud Tabernaculum Domini. (Exod. 29, v. 4, et Lev. 8, v. 5.) At reges aliquando privatim, aliquando publicè, ut dictum est. 3° Pontifices ungebantur oleo sancto, id est, unguento composito ex oleo, myrrhâ, cinnamomo, calamo, casâ. (Exod. 29, v. 7, et Exod. 30, v. 25.) At reges oleo simplicis, id est, non composito ex suprascriptis aromatibus, quod tametsi aliqui negent, verissimum tamen est, et tribus argumentis probari potest. Primum sumitur ex lege Dei. Nam Deus præceperat, ut nullus hominum ungeretur oleo sancto, quale jam descriptum est, nisi pontifex et sacerdos. Sic enim legitur Exod. 30, v. 35 et seq.: *Anron et filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotum fungantur mihi. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non ungetur ex eo, et iuxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, et sanctum erit vobis. Homo quicumque tale composuerit, et dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Ex quo præcepto duo colligimus. 1° Quòd nemo, præter Aaronaem et filios ejus, id est, præter pontificem et sacerdos, poterit ungi oleo sancto, quòd ungi ex variis aromatibus confectum erat. 2° Quòd nulli liceret compositum simile oleum, aut alicui alteri communicare. Alterum sumitur ex phrasi Scripturæ. Nam oleum sanctum, quo pontifex et sacerdotes ungebantur, nunquam in Scripturâ appellatur oleum simpliciter; sed oleum unctionis, vel oleum unctionis sanctum, vel oleum sancte unctionis, vel unguentum. Exod. 26, v. 7: *Oleum unctionis fundes super caput ejus.* Et cap. 30, v. 25: *Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii.* Et infra, v. 31: *Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi.* Et Lev. 21, v. 12: *Oleum sancte unctionis Dei sui super eum est.* Et alibi sæpius. Et ratio est, quia non erat oleum simplex ac purum, sed unguentum confectum ex oleo et variis aromatibus, ut jam antè dixi, proinde non oleum simpliciter, sed oleum unctionis, vel unguentum appellari debuit. At oleum, quo reges ungebantur, nunquam appellatur oleum unctionis, aut unguentum, sed oleum simpliciter, quia non erat compositum ex oleo et aromatibus, sed purum ac simplex oleum. 1 Reg. 10, v. 1: *Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus, id est, Saülis.* Et cap. 16, v. 15: *Tulit ergo Samuel cornu olei, et unxit eum (Davidem scilicet) in medio fratrum ejus.* Et 4 Reg. 9, v. 1: *Tolle lenticulam olei... et fundes super caput ejus, nempe Jehu. Hinc infero, reges non fuisse unctos oleo composito, quo pontifex et sacerdotes ungebantur, sed oleo puro ac simplicis. Tertium sumitur ex illis verbis Lev. 21, v. 40 et seq.: *Pontifex, id est, sacerdos nazimus inter***

fratres suos, super cuius caput fustum est unctionis oleum, et cuius manus in sacerdotio consecrate sunt, restituisque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, et ad omnem mortuum non ingreditur omnino; super patre quoque suo et matre non contaminabitur. Nec egredietur de Sanctis, ne polluat sanctuarium Domini, quia oleum sancte unctionis Dei sui super eum est; ego Dominus. In quibus verbis continetur hæc lex, ut pontifex externo ritu non lugeat mortuos, nec egressus è sanctuario, prosequatur funera mortuorum, nequidem parentum suorum. Et ratio legis additur, quia oleum sancte unctionis fustum est super caput ejus, ac proinde nullo modo debet contaminari. Contaminaretur autem si lugeret mortuos, aut funera eorum prosequeretur. Undè sic arguuntur: Ideò pontifex non poterat lugere mortuos, aut eorum funera prosequi, quia oleum sancte unctionis fustum erat super caput ejus. At reges poterant lugere mortuos, et prosequi funera mortuorum. Hoc enim fecit David in morte Saülis et Jonathæ, juxta illud 2 Reg. 1, v. 11-12: *Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo, et planxerunt, et fleverunt, et jejunaverunt usque ad vesperam, super Saül et super Jonathan filium ejus. Ergò oleum sancte unctionis non erat fustum super caput regum.*

Ubi notandum est discrimen inter pontificem, sacerdotem et reges. Solus pontifex ungebatur oleo unctionis in capite, et ideò non lugebat ullos mortuos, acquidem parentes. Sacerdotes non ungebantur quidem in capite, sed tamen in vestibus aspergebantur, partim in sanguine arietis immolati, partim oleo sancte unctionis. (Exod. 29, v. 21.) Et ideò poterant lugere mortuos, et consanguineos, non tamen alios. (Levit. 21, v. 2.) Reges nec in capite, nec in vestibus habebant oleum sancte unctionis, sed oleum simplex et vulgare; et ideò poterant lugere omnes mortuos, quos volebant. Sic David luxit filium suum Absalomem. (2 Reg. 18, v. 35, et cap. 19, v. 1.) Sic luxit Abner, filium Ner, et ferentur illius ad sepulturam secutus est. (Reg. 3, v. 31.)

Præter hæc tria argumenta, quæ videntur esse solida, accedunt alia tria, valde probabilia. Primum, quia oleum sancte unctionis non poterat attrahari, nisi à pontifice et sacerdotibus: à Saül, David, Jehu, non sunt uncti à pontifice vel sacerdotibus, sed à prophetis; non ergò uncti sunt oleo sancte unctionis. Alterum, quia Elias propheta à Deo jussus est ungere Jehu in regem Israel, et Hazaelem in regem Syriae, et Eliseum in prophetam. (5 Reg. cap. 19, v. 15-16.) Et verisimile est, quòd ex eodem lenticulâ, vel ex eodem cornu olei potuisset eos ungere. At Hazaelem non poterat ungere oleo sancte unctionis, quia erat homo gentilis; ergò verisimile est, nec Jehu, nec Eliseum oleo sancto, sed simplici unctos esse. Tertium, quia David ter unctus est, ut suprâ dixi. Nec credibile est, toties unctum esse oleo sancto; quia nequidem pontifex, pro quo factum erat oleum sanctum, toties ungebatur.

Dices: David et Salomon videntur uncti esse oleo

sancto. De Davide constat ex illo, Psal. 88, v. 21: *Inveni David, servum meum; oleo sancto meo unxit eum.* De Salomone, ex illo, 5 Reg. 1, v. 39: *Sumpsitque Sadoe sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem.* At oleum quod in tabernaculo asservabatur erat sanctum. Resp. Auctores hie dissentunt. Aliqui putant, oleum sanctum commune fuisse regibus et sacerdotibus. Hoc jam refutatum est. Alii Davidem et Salomonem ex peculiari dispensatione unctos esse oleo sancto. Ità Genebrard. in Psal. 88, v. 21, ubi ex cabalâ et traditione Hebræorum hoc assertit, 1° ex consilio Samuelis et prophetarum illius temporis, dispensatum fuisse cum Davide et reliquis regibus familie Davidicæ, ut ungerentur oleo sacerdotali; non autem cum aliis regibus. Itaque Saüllem, Jehu, Hazaelem, non fuisse unctos oleo sacerdotali. 2° hie propter factum esse, quia Christus erat nasciturus ex familia Davidis. 3° Externam et corporalem unctionem Davidis et Salomonis, fuisse typum et figuram internæ et spiritualis unctionis Christi. 4° Tametsi pontifices et reges familie Davidis fuerint uncti eodem oleo sancto, reges tamen uncti fuerunt pro modum coronæ: pontifices, per unctum crucis doctissat. 5° Hinc oleum sanctum (quod à Moysè confectum erat) durasse à tempore Moysis usque ad captivitatem Babyloñicam, id est, per nongentos annos; et tametsi omnes pontifices et reges familie Davidis, ex eo fuerint uncti, nunquam tamen diminutum esse, sed per miraculum integrum persistisse. 6° Pontifices post captivitatem Babyloñicam unctos fuisse oleo novo, quòd ad similitudinem prioris erat confectum. Alii rectius sentiunt, nec Davidem, nec Salomonem, nec illum alium regem potuisse ungi oleo pontificali. Ità Olear, Cajet. Lipman. quos citat et sequitur vester Lorin. In Psal. 88, v. 21. Et hoc convincent argumenta superius à nobis allata. Nec obstat illud: *Oleo sancto meo unxit eum,* nam inde non sequitur, Davidem unctum fuisse oleo unctionis, seu unguento composito ex oleo et variis aromatibus (de quo solo hie disputamus), sed tantum, unctum fuisse oleo sancto; et oleum sanctum latèss patet quam oleum unctionis pontificale. Cum enim duplex oleum fuerit usitatum in lege Mosâicâ, alterum compositum ex oleo et aromatibus, alterum simplex ac purum, utrumque poterat dici sanctum, sed diverso modo. Oleum unctionis dicebatur sanctum, quia per illud sanctificabantur et consecrabantur pontifices et sacerdotes. Oleum simplex, quo unctus est David, et alii reges et prophetae, dicebatur sanctum, ratione mysterii, quia erat figura illius olei, quò postea sanctificatus est Christus. Undè sicut de Davide dicitur: *Oleo sancto meo unxit eum;* ità de Christo: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ, præ consortibus tuis.* (Ps. 44, v. 8.)

Neque verum est, quod obijciunt, non aliud oleum quam otium unctionis, quo ungebantur pontifices et sacerdotes, asservatum fuisse in tabernaculo. Nam præter illud asservabatur etiam oleum, quò quidam lucernæ instaurabantur à sacerdotibus, de quo Levit. 24, v. 2-3: *Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum ac luctum, ad cœmandas lucernas jupi-*

ter, extrā velum testimonii in tabernaculo sederis. Cur similiter non poterat asservari oleum pro unguendis regibus et prophetis?

Quod dicitur de factā dispensatione, non est probabile. Nam neque Samuel, neque alii prophete poterant dispensare in lege divini, quae vetabat ne quis alius praeter pontifices et sacerdotes ungeretur oleo unctionis. Multo minus alii, ex eorum consilio, poterant dispensare. Quod additur, unctionem Davidis fuisse figuram unctionis Christi, lubens concessero. De quo paulo post. Nec improbabile est oleum unctionis per nongentos annos, sine ulla sui diminutione, sufficere pro unguendis pontificibus et sacerdotibus. Nam etiam Remis in Galliā, conservatum ampulla cum sacro chrismate, quae similiter sine ulla sui diminutione, per mille et centum annos sufficit pro unguendis regibus. De qua Genebrard. et Lorin. loco cit. Reliqua quae adducuntur, parum ad rem faciunt.

Quæres quare reges fuerint uncti in veterē Testamento, non disputo jam de genere olei, de quo satis dictum est, sed de ipsa unctione, quare adhibita fuerit in regum inauguratione? Resp. Adhibita fuit propter has causas, scilicet ut sicut per unctionem pontificum significabatur summa illorum dignitas et excellentia inter ministros Synagoga; ita per unctionem regum significaretur summa illorum dignitas et excellentia inter principes sceularum. (Abul. in 1 Reg. 10, quest. 4.) Ut etiam per hanc caeremoniam insinaretur regibus dari gratiam et robur animi ad defensionem religionis et subditorum (Augustinus, Triumphus de potest. Eccles. quest. 58, art. 2). Ut insuper representarent Messiam, sive Christum regem: sicut enim pontifices per suam unctionem erant figura Christi pontificis, ita reges per suam unctionem erant figura Christi regis. Unde reges in Scripturā vocabantur Christi Domini, ut patet 1 Reg. 24, v. 7, ubi David, loquens de Saule, ait: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.* Et 2 Reg. 1, v. 14, de eodem: *Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres Christum Domini?* Et Psal. 104, v. 15: *Nolite tangere Christum meos.* Et Isai. 15, v. 1: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro.* (Vide Serar., 1 Reg. cap. 10, in Comment.)

QUESTIO VIII. — *Quod fuerit officium regum apud Hebræos?* — Officium regis summatim describitur Deut. 17, v. 18 et seq. his verbis: *Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine accipiens exemplar à sacerdotibus leviticis tribus, et habebit secum, letquetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere Dominum Deum suum, et custodire verba et caeremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleveit cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, et filii ejus super Israel.*

Hic tria potissimum præscribuntur regi. Primò, ut habeat apud se exemplar legis Deuteronomii; illud assidue legat, præcepta ejus custodiat. Quod etiam mandatum fuit Josue, cap. 1, v. 8: *Non recedat volumen*

legis hujus ab ore tuo; sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quæ scripta sunt in eo; tunc diriges viam tuam, et intelliges eam. Contrà hoc peccarunt aliqui reges Juda, præsertim qui Josiam proximè processerunt. Nam tempore Josiae, reperiuntur est liber Deuteronomii in domo Domini, ubi multo tempore laterat occultus et incognitus. (2 Paral. 34, v. 14.) Unde necesse est, proximos illius antecessores, Manasse et Amon, nec habuisse, nec servasse legem Deuteronomii. Quod etiam dicendum est de regibus Israel, qui omnes, ut dixi, fuerunt idololatæ. Longè aliter David, qui de seipso fatetur, psal. 118, v. 97: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine? Totâ die mediatio mea est.* Secundò, ut non superbe offerat se supra fratres suos, id est, supra Hebræos, vel supra gentem suam. Rex enim debebat eligi ex gente Hebræorum, Hebræus ex Hebræis, juxta illud Deut. 17, v. 15: *Non poteris alterius gentis hominē regem facere, qui non sit frater tuus.* At frater non debet se superbe eleare supra fratrem. Non quòd non possit auctoritate vel jurisdictione, aut alio titulo esse superior suo fratri; sed quòd non debeat præterire regie dignitatis et eminentie, vel opprimere subditos, vel facere contrà fratrem charitatem. Contrà hoc peccavit Salomon, qui gravissimum jugum imposuit suis subditis, immoderatas exactiones et tributa ab iis exigendo. (3 Reg. 12, v. 4.) El Roboam, filius ejus, qui rogatus ut minueret aliquid de gravissimo illo jugo, respondit: *Pater meus posuit super vos jugum grave; ego autem addidam super jugum vestrum; pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cadam vos scorpionibus* (ibid.). Et Achab, qui injustè edicere Naboth, et vineam ejus occupavit. (3 Reg. 21, v. 14 et seq.); et alii multi. Tertio, ut non declinet in partem dexteram vel sinistram. Quod potest dupliciter intelligi, vel ut servet justitiam, et ab eâ non declinet, vel in dexteram vel in sinistram partem; quod solet fieri vel ex favore et acceptione personarum, vel ex se luci et utilitatis; vel ex odio, aut aliâ perversâ affectione. Etiam ut constanter et perfectè custodiat legem Dei. Illic sensus colligitur ex illo Deut. 28, v. 15: *Si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie... ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, etc.* Et cap. 31, v. 29: *Novi, quòd post mortem meam iniquè agitis, et declinabitis cito de viâ, quam præcepi vobis, id est, non eritis constantes in observatione legis Dei.* Et Josue 1, v. 7: *Confortare igitur, et esto robustus valde; ut custodias, et facias omnem legem, quam præcepi tibi Moyses servus meus, nec declines ab eâ, ad dexteram vel ad sinistram.* Ubi hortatur illum ad constantiam in observatione legis. Hanc constantiam habuit David, ps. 118, v. 157: *Multi quæ persequuntur me et tribulant me; à testimonio tuis non declinavi.* Non habuit Saul, Salomon, Roboam, Jeroboam, Joas, Amasias, qui initio quidem servarunt legem, sed postea ab eâ declinaverunt, et impij facti sunt. De quibus supra.

Premium autem temporale, quod constitutum est regi, qui hoc tria servaverit, insinuat illis verbis:

Ut longo tempore regnet ipse, et filii ejus super Israel. Quod non contingit Sauli, qui post biennium amisit jus regni, nec potuit illud transferre in filios suos, sed in familiam Davidis à Deo translatum est. Nec Salomoni, qui filio suo reliquit minimam partem regni; nec Jeroboam, Basa, Jehu; et similibus, qui propter peccata sua muerunt spoliarī regno, vel in se, vel in proximi filijs suis; neque potuerunt ultrà tertium aut quartum heredem illud propagare. Quò spectant sequentia testimonia, 1 Reg. 13, v. 13-14: *Dixitque Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quòd si non fecisses, jam unuc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum; sed nequam regnum tuum ultrà conserget.* Et cap. 15, v. 26: *Projecisti sermonem Domini, et projecit te Dominus ne sis rex super Israel.* Et infra, v. 28: *Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te, Et Ecl. 40, v. 8: *Ri quam à gente in gentem transferit propter injustitias, et injurias, et contumelias, et diversos dolos.* Non desunt exempla christianorum regum ac principum.*

QUESTIO IX. — *Quod fuerit jus regum in subditos?* — Hoc Samuel ostendit, 4 Reg. 8, v. 11 et seq., his verbis: *Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet et ponet in curribus suis, facietque sibi equites et præcursores quadrigarum suarum, et constituet sibi tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et subros armorum et curraum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, et focarias, et ponicifas. Agros quoque vestros, et vineas et olivea optima tollet, et dabit servis suis. Sed et segetes vestras, et vinearum radices addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros, et ancillas et juvenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo; greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Et clamabitis in die illâ à facie regis vestri, quem elegeritis vobis; et non exaudiet vos Dominus in die illâ, quia petistis vocis regem.*

Quæres 1° quale fuerit hoc jus regale? Resp. Fuit jus tyrannicæ potestatis, quod reges gentium solent sibi usurpare, ut rectè docet D. Thom. in 1-2, quest. 105, art. 1 ad 6; Serar. 1 Reg. 8, et Tornicell. in Annal. anno mundi 2059, n. 5; Azor 2 p. Instit. moral., lib. 11, cap. 4, et plures alii. Et prolatur primò, quia tria potissimum continentur hoc jure. 1° Subditos, qui liberi sunt, facere mancipia et in servitutem redigere. 2° Eorum filios et filias pro libito in propria servitute et commoda destinare. 3° Eorum vineas, agros, olivea, et alia bona externa, vel penitus auferre, vel omni tributorum genere vexare. At hæc tria, nec jure naturali, nec divino licita sunt; sed tantum usurpantur jure quodam, seu consuetudine tyrannorum. Secundò, quia populus pteriverat à Samuele talem regem sibi dari, qualem habebant alie gentes, 4 Reg. 8, v. 5: *Constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes.* Et infra, v. 19-20: *Rex enim erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes.* Itaque volens Samuel, eos deterrere ab hæc petitione (quæ graviter Deum offendebat), prædixit illis jus, quod uti solent

reges gentium, ut eo audito mutarent sententiam. Tertio, quia si illud jus, ut de Samuel loquitur, esset verum ac legitimum jus regium, certè Achab rex non peccasset petendo vineam Naboth, quia usus fuisset suo jure; sed potius peccasset Naboth, non obtemperando regi utenti suo jure. At hoc falsum est; ergo et illud ex quo sequitur. Quarto, consensit Clem. Alexand. lib. 5 Pædagog., cap. 4, ubi sic ait: *Deus potest regem populo, non humanum pollicetur dominum, sed quemdam se in solentem daturam eis minatur tyrannum, libidini et voluptati deditum.* Et D. Gregor., 1. 4 exposit. cap. 1: *Jura hominum proponuntur contententibus jura Dei, et his quiq; mitia et salubria Divinitatis consilia spreverant, dura et importabilia humane servitutis onera prædicantur.* Et ibid.: *Ad hoc propheta grave jus regis exposuit, ut nequamquam peteretur.*

Quæres 2° An hoc jus fuerit concessum regibus, ita ut licet potuerint illud usurpare? Duplex sententia est. Una, fuisse jus concessum, tanquam bonum, sed respectu Judeorum continuatum, quos tyrannicè gubernari expediebat, in perpetuum eorum penam et correctionem. Altera, fuisse jus pravum et illegitimum, ac male usurpatum; sed tamen à Samuele propositum, pro modum prædicationis, non approbationis. Prædixit enim, si Judæi peterent sibi regem dari, fore ut rex abuteretur suo jure, et redigeret ipsos in servitutem. Et hæc ratio, ut antè dixi, voluit eos deterrere à petendo regem. Hæc sententia verior est, quam sequitur D. Thomas, Serrarius, Azor et Tornicellus, locis supra citatis. Et juxta hæc sententiam, nomen juris non sumitur pro vero jure, sed pro jure vel consuetudine usurpatâ tyranni, ut sensus sit: Reges vestri sequentur consuetudinem tyrannorum, redigendo vos in servitutem, et vestra iniquè diripiendo. Quod etiam factum est à Salomone, Roboam et Achab.

Notandum est aliud esse regem uti personis et bonis subditorum, quando id postulat commune bonum totius regni; aliud uti personis et bonis subditorum, in proprium commodam ac libidinem. Prius licet, posterius non licet. Et de posteriori loquitur Samuel. (Vide D. Thomam ibid.)

QUESTIO X. — *An reges Hebræorum potuerint habere plures uxores?* — Dicam, 1° quid reipsâ factum sit; 2° quo jure factum. Primò igitur constat, aliquot reges habuisse plures uxores. Saul habuit duas, unam primariam, nomine Achinoam; alteram secundariam, nomine Respha (quæ aliquandò vocatur concubina; ut 2 Reg. 5, v. 7.) Ex priori genuit tres filios, Jonathan, Jessai, et Melehisai; et duas filias, Merob et Michol. (1 Reg. 14, v. 49.) Ex posteriori, duos filios, Armoni et Miphoboseth. (2 Reg. 21, v. 8.) David, antequam regnaret, habuit duas, nempe Achinoam, Jezraelitidem, et Abigail, quæ fuerat uxor Nabal Carnieli. (1 Reg. 25, v. 59 et 53.) Deinde septem annis regnavit in Hebron, super solam familiam Juda. (2 Reg. 2, v. 11, et 3 Reg. 2, v. 11.) Intrâ hoc septennium, præter duas supra dictas uxores, accepit alias quatuor: Macha, filiam Tholmai, regis Gessur; Aggith; Alitai, Eglon. Habuit igitur sex uxores, et ex iis genuit sex

filios in Hebron, singulos filios ex singulis uxoris: Amnon, primogenitum, ex Achinoâ; Cheleab, ex Abigail; Absalom, ex Maachâ; Adoniam, ex Agitha; Sephtiam, ex Ahisai; Jethraham, ex Egâ, 2 Reg. 5, v. 2, et 1 Paral., v. 5. Postea verò eum factus esset rex super reliquos tribus, et habitaret in Jerusalem, duxit aliam uxorem, nempe Bethsabee, ex qua natus est Salomon, qui postea successit in regno, 2 Reg. 14, v. 27. Et hæc omnes fuerunt fecunde. Præter hæc habuit unam, ex qua nullam suscepit prolem, nempe Michol, filiam Saülis regis, que primò quidem fuit illi desponsata à Saül, 1 Reg. 18, v. 21, deindè rursus abducta, et alteri tradita, ibidem, cap. 25, v. 44, postremò Davidi restituta, 2 Reg. 5, v. 14. Fuit autem sterilis in penam peccati; quia illuserat Davidi, coram Arê Domini saltanti, 2 Reg. 6, v. 20 et 25.

Salomon habuit uxores quasi reginas septingentas, et concubinas trecentas, ut Scriptura loquitur, 5 Reg. 11, v. 3, ubi nomine concubinarum intelliguntur uxores minis principales, ut notat Serarius. Habuit igitur uxores mille, quarum septingente dicuntur quasi reginæ, qui vel regio cultu utebantur, vel regum ac principum erant filie. Mirum autem est, quòd ex tanto uxorum numero, non nisi unum filium genuerit, nempe Roboam; cumque ex matre Ammonitide, ut notat Suidas, et ex eo Serarius, 5 Reg. 12; sine dubio, fuit pena peccati, ut paulo post dicam.

Roboam, filius Salomonis, habuit uxores octodecim, et concubinas sexaginta. Et genuit 28 filios, et 60 filias, 2 Paral. 11, v. 21. Similiter Abia, filius Roboam, confortato regno suo, accepit uxores 14; et procreavit 22 filios et 10 filias, 2 Paral. 15, v. 21.

Nunc quæstio est, an jure poterint habere plures uxores, necne? Ratio dubitandi ex una parte est, quia polygamia ex peculiari Dei dispensatione fuit Hebræis concessa; ex altera, quia haberi speciatim fuit prohibita, Deut. 17, v. 17: *Non habebit uxores plurimas*. Et quia Salomon transgressus est hoc præceptum, ideò peccavit, et punitus est, ut colligitur ex illo 5 Reg. 14, v. 4: *Depravatum est cor ejus per mulieres*. Resp. Polygamia fuit concessa populo Hebræorum, cum hæc duplici limitatione. Primò, ut non alio fine, quam prolis propagandæ causâ acciperent plures uxores, ut docet B. Thom. in Suppl. q. 5, a. 2, et alii. Secundò, ut non acciperent uxores alienigenas, seu idololatricas, propter periculum subversionis. Exod. 34, v. 16, et Deut. 7, v. 5. Et hæc spectat illud citatum: *Non habebit plurimas uxores que alienigenarum ejus, nempe ad cultum falsorum deorum*. Itaque duplici nomine poterat quis peccare contra concessionem polygamie, vel si voluptatis aut libidinis gratiâ plures uxores acciperet, vel si acciperet alienigenas seu idololatricas. Utrouque modo peccavit Salomon, tunc quia plures accepit libidinis gratiâ, juxta illud 5 Reg. 14, v. 2: *His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore*. Et in penam hujus peccati non habuit ex tot uxoris et concubinis, nisi unum filium in gratiam Davidi, ne regia Davidis familia deliceret; tunc quia accepit plures alienigenas, à quibus depravatus est, et idololatra factus. (Ibidem.)

excessum et abusum. Hoc enim significat illud: *Non multiplicabit sibi equos*. Excessus autem, seu multiplicatio equorum fuit illi prohibita, triplici de causâ, nempe ne tempore belli confideret in multitudine et robore equorum, contra illud Psal. 32, v. 17: *Faltax equus ad salutem; in abundantia autem virtutis suæ non subobtinuit*. Et illud Isaie 51, v. 11: *Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes!* Ne quoque erigeretur in superbiam, ex nimio equorum fastu ac pompâ. Ne tandem ad alios tot equos et ad pompam sustinendam, imponeret subsidia gravia onera ac tributa. Contra hæc prohibitionem peccavit Salomon, qui alebat mille quadringentos curus, et duodecim millia equitum, 5 Reg. 10, v. 26, et ad eos alienos onerabat subditos, ut ipsi postea apud filium ipsius Roboam conquesti sunt, 5 Reg. 12, v. 4: *Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis*.

Ad contraria argumenta sic responderet: Primum falsum est reges habuisse tantum mulas, et non equos. Nam David, cum in bello superasset Adarezer, regem Soba, et cepisset equos et quadrigas ipsius, quosdam ex illis sibi reservavit, juxta illud 1 Paral. 18, v. 4: *Cepit ergo David mille quadrigas ejus, et septem milia equitum... subvertentem omnes equos currum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi*. Ex quo facto Davidis duo colligimus, unum, quòd regibus Hebræorum licuerit habere aliquos equos; alioqui peccasset David aliquos sibi reservando; alterum, quòd non licevit illis habere nimios multos; et ideò plerosque subvertavit juxta mandatum Dei, quòd Josue datum esse diximus. Secundò, illa testimonia nihil aliud probant, quam quòd Hebræi tempore belli non debuissent fiducia ponere in multitudine equorum et currum, sicut faciebant Ægyptii et alii gentiles, sed potius in virtute et protectione Dei. Hoc enim disertè significatur illis verbis: *Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Domini*. Et similiter illis: *Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, et habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt, et super equibus, quia prevalidi nimis, et non sunt confisi super sanctum Israel, et Dominum non requisierunt!* Tertiò, eodem sensu, quo regi prohibitum fuit multiplicare equos, fuit etiam prohibitum aliis Hebræis. Nam neque illi debebant tempore belli confidere in equis, sed in Deo. Atque hæc factum est, ut rarus fuerit usus equorum apud Hebræos, ante tempora Salomonis, quia ad agriculturam, vel ad onera portanda utebantur asinis et aliis jumentis. Salomon introduxit copiam equorum, ad luxum et splendorem; Joram et alii reges, ad usum belli, 2 Paral. 21, v. 9: *Cumque transisset Joram cum principibus suis, et cuncto equitatu, qui erant secum, etc.* Reliqua que objecta sunt, ex dictis facillè dimittuntur. Illud solum, quòd Rabsaces objeçit Ezechie: *Dabo tibi duo milia equorum, nec poteris ex te probare ascensores eorum*, indiget explicatione. Sensus est: Vis tu resistere regi meo potentissimo, cum habeas tam paucos et imbelles tecum homines, ut ex his non sint bis mille, qui possint equos ascendere et pugnare? In quo erravit Rabsaces.

QUÆSTIO XII. — An reges Hebræorum poterint habere magnas divitias? — Hoc etiam videtur prohibitum, Deut. 17, v. 16, 17. Nam sicut ibi dicitur: *Non multiplicabit sibi equos; et rursus: Non habebit uxores plurimas; ita etiam additur: Neque argenti et auri immensam pondera*. Sed facilis est responsio. Sicut enim non prohibetur usus uxorum, ita nec usus auri et argenti. Et e contrario, sicut prohibetur excessus et abusus uxorum et equorum, ita etiam excessus et abusus divitiarum. Et quidem triplici titulo, videlicet ne reges, cupiditate auri et argenti, incidant in peccatum avaritiæ. Ne etiam ex eadem cupiditate spolient suos subditos. Ne tandem, si habeant copiam auri et argenti, in fastum et luxuriam diffuant. Quæ omnia contingerunt Salomoni. In enim, primò quidem ex cupiditate factus est avarus, ut ipse confitetur, Eccles. v. 9, 8: *Cæceris mihi argentum et aurum, et substantias regum ac provinciarum*. Ucinò, spoliarit suos subditos, exigendo immodica tributa et vectigalia, ut supra ostendimus ex quærela ipsorum subditorum. Tertiò, in libidinem ac luxuriam prolapsus est, accipiendo septingentas uxores et trecentas concubinas.

Quæres an reges et principes non debeant habere fiscum, in quo recondant aurum et argentum? Resp.: Debet habere quantum necesse est ad conservationem justitiæ et defensionem patriæ. Sed non debet esse immodiens. Quod eleganter expressit Trajanus imperator, cum dixit, fiscum summo esse lienem. Sicut enim crescente et intumescente lienem cæteri artus et membra tabesunt, ita crescente et intumescente fisco, signum est subditos exhauriri et spoliari. Nota: Duplex vitium cavendum est, unum, ne reges et principes omnia consumant, vel in privata commoda et luxum conferrendo, vel in aulicos et consiliarios dissipando. Alterum, ne avaritiæ dediti, iniquè exhauriant subditos, ut accumulent thesauros sine modo in mensurâ. Utrumque reprehensione dignum.

QUÆSTIO XIII. — Qui et quales fuerint consiliiarii regum Hebræorum? — Primò certum est ex Scripturâ, reges gentiles habuisse apud se viros sapientes, ex quorum consilio agerent omnia, que aliquis essent momenti; ut constat de Assuero, regis Persarum, de quo legitur, Esther 4, v. 13: *Res... interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, et illorum faciebant cuncta consilio, scientium leges ac jura majorum*. Secundò certum est, reges Hebræorum de quibus nunc agimus habuisse etiam suos consiliarios, ut nominatim constat de Davide, Salomone, Roboam, Ochozia, Joâ, Oziâ. Davidis consiliiarii fuerunt, hi duo potissimum, Achitophel et Chusai Arahites. (2 Reg. 15, v. 12, et cap. 16, v. 16.) Achitophel postea defecit à Davide, et adhesit filio ejus Absalom. Fuit autem vir prudentissimus, qui Scriptura de hoc testimonium: *Consiliarius autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum; sic erat omne consilium Absalom*. (cap. 16, v. 25.) Tandem, cum videret consilium suum, quòd dederat Absalom contra Davidem, negligi, et consilio Chusai postpositi, laqueo

se suspendit, cap. 17, v. 25: *Porro Achitophel videns quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexique, et abiit in domum et in civitatem suam; et disposuit domo suâ, suspensio interit.* Chusai mansit fidelis Davidi. Et ut magis illi prodesset, accessit ad Absalonem, et simulavit se illi fideliter servitorem, sicut antea fideliter servierat Davidi patri ipsius (cap. 16, v. 18). Idque propterea fecit, ut coram intellexeret, quid Absalon ex consilio Achitophelis moliretur contra Davidem; ut etiam hoc ipsum consilium suo consilio dissiparet; ut denique Davidem de his omnibus certiore faceret. Quæ tria ex animi sententiâ successerunt (cap. 17, per totum). An autem Chusai hac suâ simulatione mentitus sit, disputant interpretes: Serarius putat ab officioso mendacio excusari eum non posse. Quod probabile est. Et colligitur ex his ipsius verbis, quæ dixit Absalon cap. 16, v. 18-19: *Illius ero, quem elegit Dominus, et omnis hic populus, et universus Israel, et cum eo manebo.* Sed, ut et hoc inferam, cui ego servierus sum? *Nomen filii regis? Sicut parati patri tuo, ita parabo et tibi.* Priora prudenter, posteriora mendaciter dicta sunt.

Consilii Salomonis post mortem ipsius facti sunt consilii Roboam, filii Salomonis. Habuit autem Roboam duplices consiliarios, alios senes et expertos, quos acceperat a patre suo; alios juvenes et inexpertos, qui cum ipso fuerant enutrii (5 Reg. 12, v. 6-8). Priores dabant illi suum consilium, posteriores perniciosum. Hos secutus est Roboam, idcirco et stultus fecit, et majorem regni sui partem amisit. Quod spectat illud Eccli. 47, v. 26 et seq.: *Finem habuit Salomon cum patribus suis, et dereliquit post se de senibus suo, genitis stultitiam, et imminutum à prudentiâ Roboam. Qui avertit gentem consilio suo, id est, consilio juvenum quod ipse approbavit.*

Ochozias, seductus ab Athalia, matre suâ, usus est consiliariis ex domo impissimi Achab qui erat pater Athaliae. De quo 2 Paral. 22, v. 4-5: *Fecit (Ochozias) malum in conspectu Domini, sicut domus Achab; ipsi enim fuerunt ei consilarii post mortem patris sui, in interitum ejus; ambulavitque in consiliis eorum.* Et perrexit cum Joram filio Achab, rege Israel, in bellum contra Hazael, regem Syriæ. Eventus consilii et belli fuit malus, ut ibidem patet. Et hoc insinuat illa particula: *In interitum regni.*

Joas initio regni habuit optimum consiliarium, Joiadum pontificem. Et optime se gessit, quamdiu illius consilio usus est: pessime, quando, mortuo pontifice, consilio principum anticomum acquievit, 4 Reg. 12, v. 2: *Fecit Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Joiada sacerdos.* Et 2 Paral. 24, v. 17-18: *Postquam autem obiit Joiada, ingressi sunt principes Juda, et adverterunt regem, qui, definitus obsequiis eorum, acquievit eis. Et dereliquerunt templum Domini, Dei patrum suorum, servieruntque lucis æsculapitibus, et facta est ira contra Judam et Jerusalem propter hoc peccatum.*

Ozias multa preclarè gessit ex consilio et directione Zacharie vidensis. Sic enim de illo legitur, 2 Paral.

26, v. 5: *Exquisivit Dominum in diebus Zacharie intelligentis et vidensis Deum; cinique requireret Dominum, dixitque eum in omnibus.* Iste Zacharias (ut notat Lyranus, Dionysius, Cajetanus) putatur fuisse filius Zacharie pontificis, occisi à rege Joâ: et consequenter nepos Joiadæ pontificis, de quo jam dictum est. Itaque per illum, tanquam prophetam, Ozias rex requirebat, id est, consulabat Deum, et per illum à Deo in suis actionibus dirigebatur. Nota: Joiada pontifex, et Zacharias videns, quorum alter fuit consiliarius Joæ, alter Ozie, debent dupliciter spectari. 1° quatenus erant viri boni et prudentes; 2° quatenus alter erat pontifex, alter propheta. Utroque modo poterant dare consilium: priori quidem, ex prudentiâ humanâ, posteriori verò, ex oraculo seu responso Dei. Nam pontifices solebant coram propitiario consulere Deum et ab eo responsa accipere. Similiter prophete vel per intermedium locutionem, vel per visiones, vel per alia signa dicebantur à Deo de futuris rebus eventibus. Hic posterior modus erat certior priori. Et in eo pontifices et prophete superabant alios consiliarios, qui solum ex solertiâ et prudentiâ humanâ dabant consilium; et idcirco poterant errare. Unde David, Josaphat, et quosdam alii reges, ut essent tutiores in consentiâ, soliti erant in rebus majoris momenti consulere pontifices aut prophetas, ut cap. 7, qu. 5, item. c. 8, explicatum est.

Nota etiam: Joas et Ozias, quod attinet ad presens institutum, in duobus fuere similes. 1° Quia ambo bene se gesserunt initio regni, eo quod ambo habebant bonos consiliarios ac directores, Joas quidem Joiadum pontificem, Ozias verò Zachariam videntem; 2° Ambo postea, mortuis illis consiliariis, degenerarunt. Nam Joas, mortuo Joiadâ pontifice, concessit publicum idololatriæ exercitium; et Ozias, mortuo Zachariâ vidente, temerè usurpavit sibi officium sacerdotale. Ex quo manifestè apparet, salutem regum ac principum magnâ ex parte, pendere à consiliariis. Qui, si tales sint quales esse necesse est, bene agitur; secus, si tales non sint. Quod etiam ostendunt alia exempla jam allata. Quales autem esse debeant dicam seq. quest. num. 4.

QUESTIO XIV. — *Quid christiani reges ac principes discere debeant ex his que hoc capite dicta sunt? —* Multa sanè. Et hæc quidem generatim. Primò, ut sint viri boni, vel ut faciant, quod rectum est in conspectu Dei; sicut fecit David, Asa, Josaphat, Joathan, Ezechias, Josias. Non possunt autem esse viri boni, nisi sint catholici, nisi conjuncti cum Deo, nisi justitie amantes. Ut autem sint tales, postulat illorum dignitas et titulus, quibus orandi sunt. Vocant enim dii, (Exod. 22, v. 8, et Psal. 81, v. 6.) Vocantur Christi, sua uncti Domini. (1 Reg. 24, v. 11, et Psal. 104, v. 15 et Isaie 45, v. 1.) Vocantur servi, ministri, vicarii Dei (2 Paral. 6, v. 16, et Rom. 13, v. 4.) Vocantur lucernæ populorum. (2 Reg. 21, v. 17.) Nutriti Ecclesie. (Isaie 49, v. 25.) Ili tituli, ut veri sint, requirunt magnam sanctitatem. Secundò, ut non solum sint boni, sed etiam zelosi in catholiciâ fide et religione;

neque patiantur in suis regnis et provinciis ullam aliam fidem doceri et exerceri, quam catholicam. Non sint similes illis, de quibus dictum est: *Fecit bonum in conspectu Domini; verumtamen excelsis non absulit. Adhuc enim populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis.* Tertio, ut non contrahant matrimonia, vel affinitates, vel amicitiam, vel societatem belli cum infidelibus. In quo genere peccarunt, et puniti sunt Salomon, Joram, Josaphat, et alii. Nam Salomon contraxit matrimonium cum filiâ regis Ægypti, quæ erat idololatriæ; Joram cum Athaliâ, filiâ regis Israel, quæ similiter erat idololatriæ. Uterque imò, et malo eventu. Josaphat, tametsi aliàs bonus, inivit societatem belli cum impio Achabo, et negotiatious cum Ochoziâ, filio Achab. Propterea dictum est illi: *Impio præbes auxilium, et hinc, qui oderant Dominum anti-tillâ, jungaris; et idcirco iram quidem Domini mercharis; sed bona opera inventa sunt in te, et quod abstuleris lucos de terrâ Juda, et præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.* (2 Paral. 19, v. 2-5.) Et hierim: *Quia habuisti fœdus cum Ochoziâ, percussit Dominus opera tua, contrariasque sunt naves; nec poterunt ire in Tharsis.* (Ibid., cap. 20, v. 37.) Audiant hoc christiani principes. Si volunt uxores ducere, amicitias contrahere, belli aut navigationis societatem inire; abstineant à consortio Thæzarum et aliorum infidelium. Alioqui dicitur fœdus, quod pio Josaphat dictum est: *Quia habuisti ipsos cum infidelibus, percussit Deus opera vestra; contrite sunt naves vestre; amissa victoria; thesauri consumpti; subditi ad egestatem redacti; familie extinctæ. Non desunt exempla, quibus id confirmem; sed quia nota et recentia, malim præterire. Quartò, ut habeant apud se bonos consiliarios, non juvenes, imperitos, inexpertos, sicut habuit Roboam; non idololatrias aut hereticos, sicut habuit Ochozias; non perfidos et infideles, qualis fuit Achitophel; sed qui sincere catholici sint; qui periti, prudentes, experti, cordati; qui immunes ab avaritiâ et adulatione, qui liberi à passionibus et inordinatis affectibus; qui pacis, justitiæ, patrie amantes, qui religionis et Ecclesie patroni; denique quibus unicus scopus sit, ubique Dei honorum et bonum publicum promovere. Proæl verò facessant, et ab omnibus regum ac principum aulis arceantur illi, qui palàm quidem suam operam addicunt principi catholico, et ordinarium stipendium ab eo percipiunt; sed occultâ conspiratione de duplicato vel triplicato paciscuntur cum alio principe heretico aut infideli, eâ conditione, ut quidquid apud catholicos in secreto consilio decisum est, et integrè apparant, et de omnibus certiore faciant. Non consilarii isti, sed proditores sunt; et tamen non paucos esse, fama est.*

Et hæc quidem communia sunt que discant reges et principes christiani. Speciatim, verò, hæc imitentur. David in rebus magni momenti consulabat Deum. Asa matrem suam, quæ erat princeps in sacris Priapi, amovit ab officio, maleas illam offendere, quam Deum. Josaphat misit Levitas et sacerdotes, ut in omnibus civitatibus docerent populum legem Dei. Joas curavit

instaurari templum Domini. Amasias, collecto duplici exercitu contra Idumæos, altero ex populo Juda, altero ex populo Israel, monitus à propheta, ut posteriorem tanquam hereticum dimitteret, mox obtemperavit, et victoriam obtinuit, quam non obtinisset, si utroque exercitu pugnasset. Ozias in omnem eventum maturè prospexit regno suo de firmis montibus, et omni belli apparatu. Idcirco terrori erat vicinis hostibus. Ezechias reformavit cultum Dei, et in quavis occurrente necessitate ad Deum confugebat. Josias populum adjuvavit, ut inito cum Deo fœdere, promitteret se servaturum legem à Deo datam.

Hæc verò caveant. Saul amisit regnum, quia non obedivit Deo et Sanneli. David, tempore pacis et prosperitatis, in adulterium lapsus est. Salomon, regum sapientissimus, pro muliere depravatus et idololatra factus est. Roboam, quia relicto seniorum consilio, secutus est consilium imperitorum juvenum, qui præter delicias aulicæ nihil novant, majori parte sui regni spoliatus est. Asa, ceteroqui bonus, cum laboraret podagra, magis in medicorum arte, quam in Deo que confidebat. Quod in illo reprehensum est. Joram, cum antea esset catholicus et catholicus natus parente, accepit uxorem hereticam, et in gratiam illius hereticus factus est. Sed non imponè. Nam insanabili dolore alvi per biennium cruciatus, tandem egessit vii, scribis, miserè perit. Ochozias, patri simili, à matre in hæresim pertractus est, et in penam defectio-nis, à Jehu rege Israel interfectus. Joas, rex catholici, mortuo Joiadâ pontifice, à quo dirigebatur, concessit publicum exercitium falsæ religionis in gratiam nobilium aulicorum. Et postea à servis suis interfecit. Amasias, propter eandem culpam, à civibus trucidatus. Ozias, ob usurpatum temerè officium sacerdotale, leprâ percussus. Achaz, propter cultum impiæ religionis, sæpè bello oppressus. Manasses, quia restituit idololatriam, quam pater ejus exterminaverat, catenis victus, et in captivitatem abductus. Amos, simili de causa, in propria domo à suis subditis jugulatus. Sedechias, quia non servavit fidem Nabuchodonosori datam, effossis oculis, in Babylonem ductus. Denique, ut alia omittam, Jeroboam, primus rex Israel, ut regnum suum confirmaret, subditos abstraxit à verâ religione, ut hoc modo, vera religione destitutos facilius contineret in rebellionem, ne ad legitimum suum regem, à quo defeceant, reverterentur. Nam sicut catholica religio aptissima est, ut subditos efficiat pios, et magistratum suo obtemperantes; ita hæresis ad rebellionem, et defectiones concitandas efficacissima. Res nota, et multis exemplis, tum hoc tempore, tum superiori seculo confirmata.

CAPUT XVIII.

DE BELLO, CASTRIS ET MUNDITIA CASTRORUM.

Queritur 1° an bellum fuerit licitum in veteri Testamento? 2° Quenam fuerint leges belli à Deo prescriptæ? 3° Quæ justæ causæ gerendi bellum? 4° An Judei potuerint bellum gerere contra Judæos? 5° An contra quosvis gentiles? 6° An in bello potuerint im-